

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
Π.Μ.Σ.: ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Αργυρώ Κωνσταντίνος Αποστόλου
Α.Μ.: 7342142100021

**διζωνικός, δικοινοτικός ομοσπονδισμός: η περίπτωση της
κύπρου**

Επιβλέποντες:

- α) Δημήτρης, Ν. Χρυσόχου
- β) Παναγιώτης, Κ. Χρυσόχου
- γ) Σουζάννα Βέρνυ

Αθήνα, Ιανουάριος 2023

Δήλωση περί μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει συγγραφεί από εμένα προσωπικά και δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνησή της αναφέρονται στο σύνολό τους, δίνοντας πλήρεις αναφορές στους συγγραφείς, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που χρησιμοποιήθηκαν από το Διαδίκτυο.

Σε κάθε περίπτωση, αναληθούς ή ανακριβούς δήλωσης, υπόκειμαι στις συνέπειες που προβλέπονται στον Κανονισμό Σπουδών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος καθώς και στις διατάξεις που προβλέπει η Ελληνική και Κοινοτική Νομοθεσία περί πνευματικής ιδιοκτησίας.

Ο/Η ΔΗΛΩΝ/ΟΥΣΑ

Α. Αποστόλου

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Δημήτρη Ν. Χρυσόχου, καθηγητή του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, για την πολύτιμη βοήθεια και στήριξή του.

Περιεχόμενα

Συνομογραφίες.....	4
Ελληνική Περίληψη	5
Αγγλική Περίληψη	6
Εισαγωγή.....	7
1. Ομοσπονδιακές αρχές και αρχιτεκτονική.....	9
1.1. Εξειδικεύσεις Ομοσπονδισμού.....	10
1.2. Ομοσπονδία.....	11
1.2.1. Προϋποθέσεις για τη συγκρότηση ομοσπονδίας.....	12
1.3. Συναινετική Δημοκρατία.....	14
1.4. Συνομοσπονδία.....	16
2. Φύση και Δυναμική του Κυπριακού Συντάγματος	19
2.1. Παράγοντες που συνέβαλαν στην κατάρρευση.....	20
2.2. Συμφωνίες υψηλού επιπέδου.....	23
3. Πορεία και κατάληξη του Σχεδίου Ανάν.....	25
3.1. Προσπάθειες επίλυσης μέχρι το Σχέδιο Ανάν	25
3.2. Σχέδιο Ανάν.....	25
3.3. Προβλήματα του Σχεδίου Ανάν	29
3.4. Κατάληξη του Σχεδίου Ανάν.....	31
4. Ρόλος ΟΗΕ και ΕΕ.....	33
4.1. ΟΗΕ.....	33
4.1.1. Διζωνική Δικονομική Ομοσπονδία.....	33
4.1.2. Πολιτική Ισότητα.....	34
4.1.3. Προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα ΟΗΕ μετά το Σχέδιο Ανάν.....	35
4.2. Ευρωπαϊκή Ένωση	37
5. Συμπεράσματα.....	39
Βιβλιογραφία.....	41
Α. Ελληνόγλωσση.....	41
Β. Ξενόγλωσση	45

Συντομογραφίες

ΓΓ	Γενικός Γραμματέας
ΔΔΟ	Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία
Ε/Κ	Ελληνοκύπριοι
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΑ	Συμβούλιο Ασφαλείας.
Τ/Κ	Τουρκοκύπριοι
«ΤΔΒΚ»	«Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου»
UNFICYP	United Nations Peacekeeping Force in Cyprus

Ελληνική Περίληψη

Η Κύπρος είναι ένα νησί με μεγάλη ιστορία. Κατόρθωσε να αποκτήσει την ανεξαρτησία της το 1960, έπειτα από έναν αγώνα ενάντια στην αγγλοκρατία. Λόγω του ότι η ανεξαρτησία δεν ήταν η πρώτη επιλογή ούτε της ελληνοκυπριακής ούτε της τουρκοκυπριακής κοινότητας, το νέο κράτος οδηγήθηκε γρήγορα σε αδιέξοδο και έπειτα στο ξέσπασμα των διακοινοτικών ταραχών. Το 1974, με αφορμή το πραξικόπημα εναντίον του Προέδρου Μακαρίου, η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο και κατέλαβε περίπου το 37% του νησιού. Έκτοτε, το νησί παραμένει χωρισμένο με τη Λευκωσία να είναι η μοναδική διαιρεμένη πρωτεύουσα παγκοσμίως. Από το 1974 έως και σήμερα η διεθνής κοινότητα έχει προσπαθήσει πολλές φορές να επιλύσει το λεγόμενο «Κυπριακό Πρόβλημα», με διάφορα σχέδια, ψηφίσματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα θεωρείται το Σχέδιο Ανάν, το οποίο ενσαρκώνει τη Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία και τέθηκε σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα στην Ε/Κ και Τ/Κ κοινότητα.

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα της Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας στην Κύπρο, αναλύοντας το βασικό θεωρητικό πλαίσιο με την αποσαφήνιση των όρων του «ομοσπονδισμού», της «ομοσπονδίας», της «συναινετικής δημοκρατίας» και της «συνομοσπονδίας». Έπειτα γίνεται αναφορά στο καθεστώς της Κύπρου του 1960, αναδεικνύοντας τους λόγους που αποσταθεροποιήθηκε και οδηγήθηκε σε κατάρρευση.

Φτάνοντας στο 1974 και την στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις προσπάθειες επίλυσης από το 1974 έως το 2004 όπου κατατέθηκε το Σχέδιο Ανάν, εστιάζοντας περισσότερο στο Σχέδιο Ανάν, το οποίο θεωρείται η πιο ολοκληρωμένη προσπάθεια του ΟΗΕ και επιτομή της Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας. Θα αναδειχθούν τα βασικά πλεονεκτήματα, μειονεκτήματά του καθώς και οι λόγοι απόρριψής του. Στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας, θα αναφερθούν οι προσπάθειες του ΟΗΕ μετά το Σχέδιο Ανάν και η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ιδίως μετά την ένταξη της Κύπρου στην ευρωπαϊκή οικογένεια.

Λέξεις κλειδιά: ομοσπονδισμός, ομοσπονδία, συναινετική δημοκρατία, συνομοσπονδία, κυπριακή δημοκρατία, τουρκία, μεγάλη βρετανία, συμφωνίες ζυρίχης-λονδίνου, εισβολή, σχέδιο ανάν, οηε, εε.

Αγγλική Περίληψη

Cyprus, an island with a long and complex history, gained its independence from British rule in 1960 after a challenging struggle. However, independence did not prove to be the preferred outcome for either the Greek Cypriot or Turkish Cypriot communities, leading to a stalemate and inter-communal riots. The situation escalated in 1974 during a coup against President Makarios, when Turkey invaded Cyprus and occupied around 37% of the island, resulting in the division of Nicosia, the only divided capital in the world. Since then, the international community has made numerous efforts to resolve the persistent "Cyprus Problem", including the Annan Plan, a proposed Bizonal Bicomunal Federation that underwent separate referendums in the Greek Cypriot and Turkish Cypriot communities.

My thesis delves into the intricacies of the Bizonal Bicomunal Federation in Cyprus, analyzing the theoretical framework of federalism, federation, consociational democracy, and confederation. It also examines the 1960 Cypriot regime and the factors that destabilized and eventually led to its collapse.

The thesis further scrutinizes the resolution efforts from 1974 to 2004, with a particular focus on the Annan Plan, which is widely regarded as the most comprehensive effort by the United Nations to achieve a resolution. The advantages, disadvantages, and reasons for the rejection of the Annan Plan will be thoroughly analyzed and elucidated.

Lastly, the thesis explores the post-Annan Plan era, including the efforts of the United Nations and the stance of the European Union, particularly in light of Cyprus's accession to the European Union. The evolving dynamics and challenges of the "Cyprus Problem" in the contemporary context will also be examined, providing a comprehensive analysis of the issue.

Key words: federalism, federation, consociational democracy, confederation, republic of cyprus, turkey, great britain, zurich-london agreements, invasion, annan plan, un, eu.

Εισαγωγή

Η ιστορία του ανεξάρτητου κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας ξεκίνησε το 1960 με τις λεγόμενες Συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου. Το νέο κράτος χαρακτηρίστηκε ως «συναινετική δημοκρατία», η οποία κατά τον Lijphart είναι η κατάλληλη λύση σε περιπτώσεις κρατών τα οποία επιδιώκουν να περάσουν από την αστάθεια στη σταθερότητα. Από πολύ νωρίς, όμως, (μόλις τρία χρόνια μετά την ίδρυσή του) βρέθηκε αντιμέτωπο με συγκρούσεις ανάμεσα στις δυο κοινότητες και ανυπέρβλητα εμπόδια. Ένα από τα πιο καθοριστικά γεγονότα, που άλλαξαν ριζικά τα δεδομένα και την πορεία του, συνιστά η τουρκική εισβολή το 1974 και η κατάληψη περίπου του 37% του νησιού, διαχωρίζοντάς το στα δυο. Έκτοτε, η Λευκωσία είναι έως σήμερα η μοναδική χωρισμένη στα δυο πρωτεύουσα παγκοσμίως. Το αποκαλούμενο «κυπριακό πρόβλημα», το οποίο ερμηνεύεται από τη διεθνή κοινότητα ως δικοινοτικό ζήτημα, ενώ στην ουσία συνιστά πρόβλημα εισβολής και κατοχής, την απασχολεί τα τελευταία σαράντα οκτώ χρόνια. Καμία, όμως, από τις προσπάθειες της δεν ευοδώθηκαν είτε λόγω της αδιάλλακτης στάσης των ηγετών της Τουρκίας και της τουρκοκυπριακής κοινότητας είτε λόγω της αρνητικής στάσης της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Με την αίτηση της Κυπριακής Δημοκρατίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το κυπριακό πρόβλημα επανήλθε στο προσκήνιο και οι προσπάθειες για την επίλυσή του εντατικοποιήθηκαν. Από το 2004, το κυπριακό απέκτησε ευρωπαϊκή διάσταση με συνέπεια η όποια προτεινόμενη λύση να πρέπει να βασίζεται και να μην παραβιάζει το Διεθνές Δίκαιο και το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Παράλληλα, η ΕΕ ανέλαβε έναν πιο ενεργό βοηθητικό και συμπληρωματικό ρόλο, αφήνοντας, όμως, τον πρωταρχικό ρόλο στον ΟΗΕ. Το πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίζονται μέχρι και σήμερα οι προσπάθειες επίλυσης είναι η «Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία με πολιτική ισότητα ανάμεσα στις δυο κοινότητες». Το πρώτο σχέδιο που την ενσάρκωσε ήταν το Σχέδιο Ανάν, το οποίο τέθηκε σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα στις δυο κοινότητες.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επέλεξα να εστιάσω τη μελέτη μου στην πολιτειακή οργάνωση του κράτους της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960 και στο πολιτειακό μόρφωμα που προτάθηκε το 2004 με το Σχέδιο Ανάν, ακολουθώντας τα ιστορικά γεγονότα. Σκοπός μου είναι να αναδειχθεί πώς, από τη μια πλευρά τα θεωρητικά μοντέλα, όπως της συναινετικής ομοσπονδίας, στην πράξη αποτυγχάνουν να λειτουργήσουν και πώς, από την άλλη πλευρά η απόκλιση από τις βασικές

θεωρητικές αρχές σε συνδυασμό με τη στάση της ηγεσίας έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην απόρριψη του Σχεδίου Ανάν.

Εκκινώντας από το θεωρητικό πλαίσιο, στο πρώτο κεφάλαιο θα αποσαφηνιστούν οι βασικοί θεωρητικοί όροι, που συνδέονται με την περίπτωση της Κύπρου. Παρόλο που στην ανάλυση μου θα μπορούσα να συμπεριλάβω και όρους όπως του «ενιαίου κράτους», «συγκεντρωτικού» - «αποκεντρωτικού» κράτους, λόγω, όμως, της περιορισμένης έκτασης της παρούσας εργασίας, επέλεξα να επικεντρωθώ στους εξής όρους: «ομοσπονδισμός», «ομοσπονδία», «συναινετική δημοκρατία» και «συνομοσπονδία». Ειδικά τα μοντέλα της «ομοσπονδίας» και της «συνομοσπονδίας» κρίνεται απαραίτητο να αναλυθούν καθώς συνιστούν σημείο σύγκρουσης ανάμεσα στους ελληνοκύπριους και τους τουρκοκύπριους, με τους πρώτους να είναι υπέρ της δημιουργίας ενός ομοσπονδιακού κράτους και τους δεύτερους να επιδιώκουν τη σύσταση ενός συνομοσπονδιακού συστήματος από δυο ανεξάρτητα και πολιτικά ισότιμα κράτη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα αναλυθούν τα βασικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του καθεστώτος της συναινετικής δημοκρατίας της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, καταλήγοντας στα βασικά προβλήματα που οδήγησαν στην κατάρρευσή του. Στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις προσπάθειες επίλυσης από τον ΟΗΕ μέχρι το Σχέδιο Ανάν, εστιάζοντας στις βασικές διατάξεις του Σχεδίου, που θεωρείται η επιτομή της ΔΔΟ επιδιώκοντας να αναδείξω τα βασικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά του. Λόγω της περιορισμένης έκτασης της εργασίας, δεν καθίσταται εφικτή η ανάλυση όλων των προσπαθειών επίλυσης του «Κυπριακού Προβλήματος» καθώς και η λεπτομερέστατη ανάλυση όλων των περίπλοκων διατάξεων του Σχεδίου, για αυτό θα επικεντρωθώ στα κατά τη γνώμη μου σημαντικότερα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στο κατεξοχήν όργανο που έχει ασχοληθεί με την Κύπρο ήδη από τη δεκαετία του 1960, τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών καθώς και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία από το 2004 έχει αναλάβει ενεργό ρόλο στη διευκόλυνση επίλυσης του προβλήματος.

1. Ομοσπονδιακές αρχές και αρχιτεκτονική

Ο πρώτος όρος, που θα αναλυθεί είναι ο όρος «ομοσπονδισμός». Σύμφωνα με τον Friedrich, «αποτελεί μια ένωση ομάδων με κοινούς στόχους, αξίες, πεποιθήσεις και συμφέροντα που διατηρούν τη διαφορετικότητα τους για άλλους σκοπούς». Προσπαθεί να εξισορροπήσει αντιτιθέμενες επιδιώξεις, όπως για παράδειγμα την ανάγκη για πολιτική ένωση με την ανάγκη διασφάλισης εγγυήσεων της σχετικής αυτονομίας των μερών (Τσινισιζέλης, 2021, σσ.143-144). Παράλληλα, στοχεύει στη διασφάλιση των ταυτοτήτων των εθνικών, γλωσσικών και θρησκευτικών μειονοτήτων και στην προώθηση της αρχής της ενότητας μέσα στη διαφορετικότητα και την πολυμορφία η οποία μπορεί να ιδωθεί ταυτόχρονα από την οπτική της προώθησης της ενότητας και από την οπτική της διατήρησης της πολυμορφίας (Καρβούνης, 2004, σσ.141-142, στο Σκορδίλη, 2007, σ.10).

Στηριζόμενοι σε μια κανονιστική οπτική, ο «ομοσπονδισμός» επιδιώκει να ισορροπήσει τη ανάγκη ανάληψης συλλογικής – κοινής δράσης για την εκπλήρωση κοινών σκοπών και την ανάληψη ατομικής – αυτόνομης δράσης για την εκπλήρωση σκοπών, που θα διασφαλίσουν τις ιδιαιτερότητες των μερών (Watts, 1998, σσ.118, 120). Για τον Watts, ο όρος συνδέεται με την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, τη σύμπλεξη αυτοκυριαρχίας – συγκυριαρχίας και την προσπάθεια εξισορρόπησης της ένωσης και της αποκέντρωσης (Watts, 2006, σ.201, στο Τσινισιζέλης, 2021, σ.150).

Ο «ομοσπονδισμός», σύμφωνα με τον Burgess, είναι συνδεδεμένος με τη συγκρότηση κράτους και την εθνική ολοκλήρωση. Αυτόνομες ή ανεξάρτητες μονάδες αποφασίζουν να ενωθούν και να δημιουργήσουν μια νέα μορφή ένωσης, στηριζόμενη στην αρχή «ενότητα στην πολυμορφία». Βασικός σκοπός είναι η αναγνώριση και διατήρηση των διακριτών συμφερόντων, ταυτοτήτων και κουλτούρων, η διατήρηση ενός βαθμού αυτονομίας¹ και η εξισορρόπηση των απαιτήσεων για πολιτική ένωση και για διασφάλιση της διαφορετικότητας των μερών (Χρυσόχου, 2022, σ.211, Σκορδίλη, 2007, σ.9). Επιπρόσθετα, βασίζεται στις αρχές της ισότιμης εταιρικής σχέσης μεταξύ των μερών και της αμοιβαίας ανταποδοτικότητας, η οποία δεσμεύει ηθικά τα μέλη να αποφεύγουν αποφάσεις που μπορεί να βλάψουν είτε κάποιο μέλος είτε την ένωση (Χρυσόχου, 2022, σ.211).

¹ Ομοσπονδιακή θέαση αυτονομίας: «το νομιμοποιημένο δικαίωμα να κυβερνά κανείς τον εαυτό του χωρίς να αποκλείει τη συμμετοχή σε μια ομάδα παρόμοιων οντοτήτων», με τη συμμετοχή στην ευρύτερη κοινωνία να μην επηρεάζει αρνητικά την αυτονομία της κοινότητας (Χρυσόχου, 2022, σ.209).

Ο Rosamond προσθέτει ότι ένα επιτυχημένο ομοσπονδιακό σύστημα πρέπει να συνδυάζει σωστά την ενότητα και την ετερότητα. Σύμφωνα με τους Beck και Funke, στην προσπάθεια επίτευξης ενότητας, ο «ομοσπονδισμός» ενδυναμώνει τα συστατικά μέρη και τους παραχωρεί εξουσίες οι οποίες, όμως, έπειτα μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την ενοποίηση. Για να αποφευχθεί αυτό, είναι απαραίτητη η διεξαγωγή επίμονων και σύνθετων διαπραγματεύσεων. Ο Schmidt συμπληρώνει ότι ο «ομοσπονδισμός» στηρίζεται στον κάθετο διαχωρισμό εξουσίας, όπου οι μικρότερες εθνικές ομάδες συμμετέχουν στο κεντρικό κυβερνητικό σώμα και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Χρυσόχοου, 2022, σσ.208, 212).

Ως ζήτημα κυβερνητικής δομής, οι προϋποθέσεις για την επιτυχή λειτουργία του είναι: α) η εγκαθίδρυση πολιτικού συστήματος δυο σφαιρών ή επιπέδων διακυβέρνησης, β) η ανεξαρτησία του κάθε επιπέδου και η συνταγματικά κατοχυρωμένη θέση τους στο συνολικό σύστημα και γ) η ύπαρξη δικών τους θεσμών, αρμοδιοτήτων και εξουσιών (Elazar, 1985, σ.22). Από την οπτική της συνένωσης πολιτειών σε πολιτεία, ο ομοσπονδισμός βασίζεται σε δυο βασικές αρχές, α) τον διαμοιρασμό των εξουσιών ανάμεσα στο κέντρο και τα μέρη και β) τη διττή αντιπροσώπευση που διαδραματίζει έναν εξισορροπητικό ρόλο (Χρυσόχοου, 2022, σ.208).

1.1. Εξειδικεύσεις Ομοσπονδισμού

Η πρώτη εξειδίκευση του αφορά τον διττό ομοσπονδισμό, χαρακτηριστικό παράδειγμα του οποίου θεωρούνται οι ΗΠΑ. Μπορεί να συναρτηθεί με το «layer cake federalism» του Grodzins, υπό την έννοια ότι ξεχωριστές εξουσίες αντιστοιχούν σε ξεχωριστές βαθμίδες διακυβέρνησης. Σύμφωνα με τον Boyd, «η εθνική κυβέρνηση και οι πολιτειακές κυβερνήσεις θεωρούνται ισότιμοι εταίροι με διακριτές και ξεχωριστές σφαίρες εξουσίας» (Boyd, 2006, σ.5, στο Χρυσόχοου, 2022, σ.213).

Η δεύτερη αφορά το «συνεργατικό ομοσπονδισμό» ο οποίος μπορεί να συναρτηθεί με τη μεταφορά του Grodzins περί «marble cake federalism», όπου οι ομοσπονδιακές και οι ομόσπονδες αρχές συνεργάζονται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα θεωρείται η Γερμανία όπου το κέντρο και η περιφέρεια διαθέτουν από κοινού τις εξουσίες τους προκειμένου να διαμορφώσουν πολιτικές. Κατά τους Bulmer και Wessels, «και τα δυο επίπεδα μοιράζονται την ευθύνη επίλυσης προβλημάτων επειδή κανένα δεν έχει επαρκή νομική εξουσία και μέσα πολιτικής για

την αντιμετώπιση προκλήσεων.» (Bulmer και Wessel, 1987, σ.10, στο Χρυσοχόου, 2022, σ.213)

Η τρίτη εξειδίκευση είναι η «ΔΔΟ» η οποία ορίστηκε ως πλαίσιο για την επίλυση του Κυπριακού μετά την εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο το 1974. Χαρακτηρίζεται από αποκεντρωμένη διακυβέρνηση εντός ενός ομοσπονδιακού κράτους που αφορά συγκεκριμένα λειτουργικά πεδία. Βασίζεται στο τρίπτυχο ενιαία κυριαρχία, ενιαία ιθαγένεια και ενιαία διεθνή νομική προσωπικότητα με όρους πολιτικής ισότητας ανάμεσα στις δύο κοινότητες. (Χρυσοχόου, 2022, σσ.213-215, 248)

1.2. Ομοσπονδία

Ο όρος «ομοσπονδία» αποτελείται από τις λέξεις «ομού», που σημαίνει μαζί, και «σπονδή», η οποία στην αρχαία Ελλάδα είχε την έννοια μίας τελετουργικής πράξης όπου έχυναν λίγο κρασί ή άλλο υγρό από ένα αγγείο ή κύπελλο στη γη προς τιμή των θεών κατά τη διάρκεια ιεροτελεστιών ή συνθηκών ειρήνης. Αυτή η άρρηκτη σχέση του όρου με το θείο, κατά τον Δουκέλλη, ήταν μείζονος σημασίας, καθώς το θείο έπαιζε το ρόλο του εγγυητή κατά τη σύναψη συμφωνιών (Χρυσοχόου, 2022, σ.194). Στα αγγλικά χρησιμοποιείται ο όρος «federation» που προέρχεται από τη λέξη «foedus»/«fides», η οποία αφορά συμφωνίες που συνομολογούνται με στόχο τη δημιουργία ενός συνασπισμού ή μίας συνεργασίας (Kızılyürek, 2015, σ.19). Και οι δύο όροι προέρχονται από το θρησκευολογικό λεξικό των Ελλήνων και Λατίνων. Το φάσμα της είναι ευρύ και μπορεί να συμπεριλαμβάνει «από τη σύναψη συμμαχίας/ειρήνης έως τη συγκρότηση ένωσης σε κρατικά συντεταγμένο σύνολο» (Χρυσοχόου, 2022, σ.194). Τη δεκαετία του 1990 υπήρχαν 21 ομοσπονδιακά κράτη, ενώ σήμερα έχουν ανέλθει στα 27 (Elazar, 1996, σσ.419, 426).

Για τον Elazar, η ομοσπονδία συνιστά έναν τρόπο πολιτικής οργάνωσης διαφορετικών πολιτειών που αποφασίζουν να ενωθούν στα πλαίσια ενός πολιτικού συστήματος και να κατανείμουν την ισχύ ανάμεσα στα διάφορα επίπεδα διακυβέρνησης (Τσινισιζέλης, 2021, σ.169). Προσεγγίζοντας τον όρο από την οπτική μιας σύνθετης πολιτείας, η ομοσπονδία απαρτίζεται από ισχυρές συστατικές πολιτείες και ισχυρή κεντρική κυβέρνηση, όπου καθεμία αναλαμβάνει εξουσίες που της ανατίθενται από τον πληθυσμό και έχει την αρμοδιότητα να συνδιαλέγεται απευθείας με τους πολίτες (Λιάκουρας, 2007, σ.191).

Παράλληλα, ως μορφή οργάνωσης κράτους, μπορεί να επιλεγθεί για την επίλυση εθνοτικών συγκρούσεων (Elazar, 1996, σσ.419, 426), είτε για την αποφυγή αποκλεισμού ομάδων οι οποίες δύναται να λάβουν την απόφαση να αποσχιστούν ή να προκαλέσουν διαμάχες, είτε προτείνεται ως λύση για περιπτώσεις όπου ο χωρισμός είναι μονόδρομος. Με αυτό τον τρόπο, οδηγούμαστε στην ένωση εθνικών ή διαφορετικών εδαφικών κοινοτήτων. Ο εδαφικός προσδιορισμός των επιμέρους ομάδων είναι απαραίτητος προκειμένου να συσταθεί μία ομοσπονδία (Λιάκουρας 2007, σσ.189-191).

Η ομοσπονδία δύναται να προκύψει και από τη συνένωση χωριστών ανεξάρτητων κρατών, αποικιών ή κοινοτήτων ή σε ορισμένες περιπτώσεις, από αυταρχικά κράτη, τα οποία επέλεξαν την ένωση έναντι στη διάλυση (Kızılyürek 2015, σ.15). Όμως, για να μη διαλυθεί το νέο κρατικό μόρφωμα, αρχικά κρίνεται απαραίτητο να εγκαθιδρυθεί μία κυβέρνηση από το λαό για το λαό (Χρυσοστομίδης, 2005, σ.29), όπως επίσης να υφίσταται ανοχή στη διαφορετικότητα, στην πολύ-πολιτισμική σύσταση της κοινωνίας και στον πολιτικό πλουραλισμό, να συμφωνήσουν στην ανάγκη διανομής της εξουσίας μεταξύ του κέντρου και των επιμέρους πολιτειών καθώς και των πολιτειών μεταξύ τους (Λιάκουρας, 2007, σ.203). Ορισμένες φορές, η σύσταση ομοσπονδίας μπορεί να λειτουργήσει ως δικλείδα ασφαλείας για να ξεφύγουν τα μέρη από το καταπιεστικό ενωτικό κράτος (Dodd, 1999).

Επιπρόσθετα, μια ομοσπονδία δύναται να γεννηθεί «όταν ένας αριθμός συνήθως, χωριστών ή κυρίαρχων πολιτικών μονάδων, ή μονάδων με κάποιες αξιώσεις κυριαρχίας, αποφασίζουν αμοιβαία να συγχωνευτούν για να δημιουργήσουν ένα κράτος με μια ενιαία κυρίαρχη κεντρική κυβέρνηση, διατηρώντας παράλληλα για τον εαυτό τους κάποιο βαθμό εγγυημένης κυριαρχίας» (Dodd, 1999).

1.2.1. Προϋποθέσεις για τη συγκρότηση ομοσπονδίας

Αρχικά, θα πρέπει να απαρτίζεται από τουλάχιστον δύο συστατικά μέρη, τα οποία πρέπει να επιθυμούν αλλά και να δώσουν τη συγκατάθεσή τους για ένωση. Το νέο κράτος που δημιουργείται έχει ως πρωταρχικό του ρόλο να διασφαλίζει την αυτονομία, την ισότιμη σχέση και μεταχείριση μεταξύ των επιμέρους ομάδων (Λιάκουρας, 2007, σσ.189-191). Η κυριαρχία του πηγάζει από τους πολίτες του και εδράζεται σε όλη την επικράτεια. Τα συστατικά μέρη μπορεί να διαθέτουν τα δικά

τους νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά όργανα (ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας, 2010, σ.5).

Προϋπόθεση και ταυτόχρονα παράγωγο του νέου ομοσπονδιακού κράτους είναι το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα, το οποίο ενοποιεί τις επιμέρους έννομες τάξεις, καθορίζει την οργάνωση και το διαχωρισμό των εξουσιών ανάμεσα στο κεντρικό κράτος και τις συνιστώσες πολιτείες και το πώς θα διανεμηθούν οι εξουσίες ανάμεσα στις πολιτείες και ανάμεσα στην κεντρική κυβέρνηση και το κράτος. Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η καλύτερη εκπροσώπηση του συνόλου του πληθυσμού και αναπτύσσεται μία σχέση συνεργασίας ανάμεσά τους. Η κεντρική κυβέρνηση, όμως, παραμένει ανεξάρτητη (Λιάκουρας, 2007, σσ.190, 196, Χρυσοχόου, 2022, σ.202), ενώ για την έγκριση ή την αναθεώρηση του είναι απαραίτητη η σύμφωνη γνώμη των πολιτειών (Λιάκουρας, 2007, σ.191). Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να συνυπάρχουν δύο Συντάγματα, το Ομοσπονδιακό και αυτό των επιμέρους μερών· όμως, το Σύνταγμα που υπερισχύει είναι το Ομοσπονδιακό (ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας, 2010, σ.5).

Παράλληλα, απαραίτητη είναι η ίδρυση ενός ομοσπονδιακού δικαστηρίου, το οποίο θα αναλαμβάνει να επιλύει τις διαφορές που προκύπτουν ανάμεσα στα μέρη, προκειμένου να μην γιγαντωθούν και κινδυνεύσει το νέο κράτος να διαλυθεί. Για την εξάλειψη των αποσχιστικών τάσεων, ενδείκνυται η διατύπωση αυστηρών διατάξεων στο Σύνταγμα (Λιάκουρας, 2007, σσ.190, 196).

Στα ομοσπονδιακά συστήματα υιοθετείται ένα σύστημα δύο κοινοβουλευτικών σωμάτων (Λιάκουρας, 2007, σ.191). Το ένα αντιπροσωπεύει τον πληθυσμό και ονομάζεται Κάτω Βουλή ή Βουλή των Αντιπροσώπων, και το δεύτερο τις πολιτείες και χαρακτηρίζεται ως Άνω Βουλή ή Γερουσία (ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας, 2010, σ.5), επιτυγχάνοντας, έτσι, την αναλογικότητα στην αντιπροσώπευση του πληθυσμού και την ισοτιμία των συνιστωσών μερών-πολιτειών. Εφαρμόζεται η αρχή της ισότιμης ή δυσανάλογα ενισχυμένης αντιπροσώπευσης για να μην κυριαρχήσουν οι μεγαλύτερες πολιτείες (Λιάκουρας 2007, σσ.191, 201).

Η κεντρική εξουσία διαθέτει διεθνή προσωπικότητα και την ικανότητα να συνάπτει διεθνείς συνθήκες και να συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς στους οποίους συμμετέχουν μόνο κράτη (ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας, 2010, σ.5). Στις ομοσπονδίες ούτε το κέντρο ούτε οι περιφέρειες υποτάσσονται συνταγματικά η μία στην άλλη, η κάθε μία έχει τις δικές τις κυριαρχικές εξουσίες που καθορίζονται από το Σύνταγμα (Loughlin et al., 2013, σ.22). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Riker, είναι

απαραίτητο να δοθεί πρόσθετος χώρος στην κεντρική κυβέρνηση και παράλληλα να συσταθούν στρατιωτικές δυνάμεις ικανές να αντιμετωπίσουν στρατιωτικές απειλές και να εκμεταλλευθούν στρατιωτικές ευκαιρίες (Τσινισιζέλης, 2021, σ.146).

Συνοψίζοντας, η ομοσπονδία συνιστά κράτος που απαρτίζεται από ένα λαό και βασίζεται πάνω σε Σύνταγμα. Το κάθε ομοσπονδιακό σύστημα διαφέρει, καθώς διακατέχεται από τις δικές του ιδιαιτερότητες, οι οποίες διαμορφώνονται μέσα από συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες (Χρυσοστομίδης, 2005, σ.38).

1.3. Συναινετική Δημοκρατία

Ο όρος «consociationalism» πιθανόν χρησιμοποιήθηκε το 1603 από τον Γερμανό πολιτικό φιλόσοφο Althusius. Τη δεκαετία του 1960, ο Arend Lijphart τον επανέφερε στο προσκήνιο ως λύση για την επίλυση του ζητήματος της δημοκρατικής σταθερότητας σε βαθιά διχασμένα κράτη, και για αυτό θεωρείται ο θεωρητικός πατέρας της Συναινετικής Δημοκρατίας (Andeweg, 2000, σ.510)².

Σύμφωνα με την Britannica, ως «consociationalism» ορίζεται «ένα σταθερό δημοκρατικό σύστημα σε βαθιά διχασμένες κοινωνίες που βασίζεται στην κατανομή εξουσίας μεταξύ των ελίτ διαφορετικών κοινωνικών ομάδων»³. Η κυβέρνηση των ελίτ καρτέλ αναλαμβάνει το ρόλο να μετατρέψει την κατακερματισμένη δημοκρατία σε σταθερή (Yakinthou, 2009, σ.29, Andeweg, 2000, σ.511, Loizides, 2018, σ.167).

Η «συναινετική δημοκρατία» κρίνεται ως κατάλληλη λύση για περιπτώσεις ανταγωνιστικών και βαθιά διαιρεμένων εθνοτικών ή φυλετικών ομάδων οι οποίες πρέπει να συνυπάρξουν. Προσπαθεί να επιτύχει την πλήρη ισότητα των μελών ώστε να εξαλειφθούν τυχόν κραδασμοί που θα απειλούσαν την ενότητα του κράτους και θα οδηγούσαν σε ρήξη και πιθανή διάλυση του (Λιάκουρας 2007, σ.156). Οι ελίτ αναλαμβάνουν την προσπάθεια σταθεροποίησης του συστήματος (Lijphart, 1969, σ.213) και διαχείρισης τυχόν εντάσεων μεταξύ των ομάδων. Στόχος είναι να καλλιεργηθεί σταδιακά η ενδοομαδική εμπιστοσύνη (Yakinthou, 2009, σ.32).

Ο Lijphart κατέληξε σε τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά-προϋποθέσεις, που είναι απαραίτητες για να χαρακτηριστεί ένα σύστημα ως «συναινετική δημοκρατία». Αρχικά, είναι σημαντικό να δημιουργηθεί μια κυβέρνηση συνασπισμού, όπου εκπρόσωποι από όλες τις ομάδες κυβερνούν από κοινού τη χώρα και συμμετέχουν

² [consociationalism | government | Britannica](#) ημερομηνία πρόσβασης 22/12/22

³ [consociationalism | government | Britannica](#) ημερομηνία πρόσβασης 22/12/22

στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Το δεύτερο βασικό χαρακτηριστικό είναι η τμηματική αυτονομία (segmental autonomy), υπό την έννοια ότι διακριτά τμήματα θα έχουν αυτονομία για τη λήψη αποφάσεων σε συγκριμένους τομείς, όπως για παράδειγμα στην εκπαίδευση. Το τρίτο είναι η εφαρμογή της αναλογικότητας στο εκλογικό σύστημα καθώς και στο διορισμό δημοσίων υπαλλήλων. Θεωρείται ο καλύτερος τρόπος εξασφάλισης της εκλογής ενός ευρέως αντιπροσωπευτικού νομοθετικού σώματος. Τελευταίο χαρακτηριστικό είναι το δικαίωμα της αρνησικυρίας της μειοψηφίας για την προστασία καίριων συμφερόντων της⁴ (Yakinthou, 2009, σσ.31-32, Elazar, 1985, σσ.30-31).

Η «συναινετική δημοκρατία» έρχεται σε σύγκρουση με την αρχή της πλειοψηφίας (majoritarianism). Στα δημοκρατικά Συντάγματα, ο κανόνας της πλειοψηφίας εφαρμόζεται για τη λήψη μη κρίσιμων αποφάσεων ενώ για τις καίριες αποφάσεις απαιτούνται έκτακτες πλειοψηφίες, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση αλλαγών στο Σύνταγμα. Αντίθετα, σε κατακερματισμένα συστήματα, η απλή πλειοψηφία είναι ανεπαρκής καθώς οι περισσότερες αποφάσεις κρίνονται υψίστης σημασίας (Lijphart, 1969, σ.214).

Η οργάνωση του κράτους βασίζεται στην ισόρροπη διανομή της εξουσίας στις κοινότητες, ώστε να περιοριστεί η εξουσία της πλειοψηφίας, καθώς και στη συναινετική λήψη αποφάσεων, στην αναγκαία ελάχιστη αριθμητική συμμετοχή της μειονότητας και στο σύστημα των checks and balances. Δεν προϋποθέτει τον εδαφικό διαχωρισμό, όπως στη περίπτωση της ομοσπονδίας, και ενισχύει την πιο αδύναμη κοινότητα δίνοντας της εξουσίες, προκειμένου να αντισταθμίσει τη δύναμη της πλειοψηφούς κοινότητας. Οι κοινότητες συνιστούν το μέσο αντιπροσώπευσης του πληθυσμού. Η εξουσία μοιράζεται ανάμεσα στη μειοψηφία και την πλειοψηφία, τους παραχωρείται το δικαίωμα της αρνησικυρίας και επιτρέπεται η εκπροσώπηση αντισυστημικών στοιχείων (Λιάκουρας, 2007, σσ.156, 170, Loizides, 2018, σ.156).

Προτιμάται η επιλογή κοινοβουλευτικού και όχι προεδρικού συστήματος διακυβέρνησης, καθώς το κοινοβουλευτικό σύστημα παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός εκτελεστικού οργάνου ευρείας κατανομής της εξουσίας (Yakinthou, 2009, σ.32).

Βασικός μηχανισμός ρύθμισης των συγκρούσεων είναι η αρχή του επιμερισμού της εξουσίας. Οι ελίτ των διαφορετικών κοινοτήτων αναλαμβάνουν τον

⁴ [consociationalism | government | Britannica](#) ημερομηνία πρόσβασης 23/12/22

ρόλο της αποτροπής των συγκρούσεων, ενώ κεντρικός στόχος είναι η διαχείριση των εντάσεων και η προσπάθεια καλλιέργειας εμπιστοσύνης (Yakinthou, 2009, σσ.28, 32). Επιλέγουν τη διευθέτηση των συγκρούσεων με συμβιβασμούς ή φιλικές συμφωνίες, ώστε να επιτευχθεί η αποπολιτικοποίηση των ζητημάτων (Andeweg, 2000, σ.511).

Ο «consociationalism» και η ομοσπονδία είναι σε συνάρτηση όταν «οι εδαφικά καθορισμένες επαρχίες της ομοσπονδίας είναι δομημένες γύρω από εδαφικά συγκεντρωμένες εθνοτικές ομάδες». Μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμοί αποκέντρωσης του κράτους και να επιτρέψουν σε μερικές ή και όλες τις κοινότητες να αυτοδιοικούνται και να είναι αυτόνομες. Με αυτόν τον τρόπο καλλιεργείται η ασφάλεια για τις διάφορες εθνοτικές ομάδες, μειώνεται η πιθανότητα σύγκρουσης μεταξύ των ομάδων και του κράτους. Παράλληλα, οι ομοσπονδιακές-συναινετικές δομές ευνοούν τη συμβίωση εδαφικά διασκορπισμένων κοινοτήτων υπό κοινή στέγη, κάτι που δεν καταφέρνουν οι πλειοψηφικές ομοσπονδιακές δομές (Adeney, 2010, σσ.9, 12).

1.4. Συνομοσπονδία

Η συνομοσπονδία δεν συγκροτεί κράτος αλλά συνιστά μια χαλαρή ένωση κρατών που δημιουργείται με τη σύναψη μιας Συνθήκης ή Συμφώνου μεταξύ αμοιβαίως αναγνωρισμένων και ισότιμων κρατών, η οποία διαφέρει από μια τυπική διεθνή συνθήκη (Τσινισιζέλης, 1996;2021). Δύναται να προκύψει όταν δύο ή περισσότερα αυτόνομα κράτη, ή οντότητες, δώσουν τη συγκατάθεση τους για την από κοινού άσκηση εξουσίας σε περιορισμένους τομείς, όπως το εμπόριο ή η άμυνα, σχηματίζοντας μια κυβέρνηση στην οποία παραχωρούν ορισμένες εξουσίες (Glencross, 2007, Dodd, 1999, ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας, 2010, σ.4). Ιδιαίτερα σημαντικά στοιχεία θεωρούνται η προηγούμενη ύπαρξη κυρίαρχων κρατών⁵, η αμοιβαία αναγνώριση της ισοτιμίας των μελών η οποία συνιστά τη βάση για τον σχηματισμό συνομοσπονδίας, καθώς και η θέλησή τους να αποφύγουν την ένωση στο πλαίσιο μιας ομοσπονδίας ή ενός ενιαίου κράτους. Παράλληλα, όμως, πρέπει να επιδιώκουν την επίτευξη μιας πιο στενής μορφής συνεργασίας για την εκπλήρωση κοινών συμφερόντων που δεν θα μπορούσαν να εκπληρωθούν από το καθένα

⁵όχι λαών

ξεχωριστά (Λιάκουρας, 2007, σ.230, Χρυσόχου, 2022, σ.193, Τσινισιζέλης, 1996, σ.73).

Στην κλασική της εκδοχή, δύναται να ιδωθεί ως μια διεθνής οντότητα με βασικό της στόχο να διασφαλίσει «την ασφάλεια και την ευημερία» των μελών της από εξωτερικούς κινδύνους. Τον 19ο-20ο αιώνα, επικράτησε μία νέα μορφή συνομοσπονδίας όπου εστιάζει αποκλειστικά στην ευημερία των πολιτών της (Χρυσόχου, 2022, σσ.202, 203).

Ο Μαυριάς μελετώντας τις συνομοσπονδίες, παρατήρησε ότι δεν υφίσταται μια υπερκείμενη έννομη τάξη και τα επιμέρους μέρη-κράτη διατηρούν την εθνική τους κυριαρχία και το δικαίωμα να αποσχιστούν ανά πάσα στιγμή (Glencross, 2007), με αποτέλεσμα η συνομοσπονδία να «παραμένει δέσμια των μερών που την απαρτίζουν» (Τσινισιζέλης, 2021, σ.149).

Δεν εδράζεται πάνω σε ένα Σύνταγμα αλλά σε μία συνθήκη, ένα διεθνές κείμενο το οποίο καθορίζει τους τομείς της μεταξύ τους συνεργασίας (Χρυσόχου, 2022, σ.203). Η Συνθήκη μπορεί να επικυρωθεί, πέρα από τις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια, και από τους λαούς των κρατών-μελών, γεγονός που τη διακρίνει από μια απλή ή τυπικού χαρακτήρα διεθνή συνθήκη (Τσινισιζέλης, 1996, σ.75). Τα μέρη μπορούν ανά πάσα στιγμή να την καταγγείλουν και αυτή να διαλυθεί καθώς δεν υπάρχει Σύνταγμα ούτε διάταξη στη Διεθνή Συνθήκη που να τους το απαγορεύει (Λιάκουρας, 2007, σ.230).

Λόγω της απουσίας ενός λαού, υπό την έννοια της ομοιογενούς οντότητας η οποία δρα στη βάση της πλειοψηφίας και άρα της απουσίας εθνικής ταυτότητας, είναι απαραίτητη η ύπαρξη αίσθησης συγγένειας ή ομοιότητας μεταξύ των λαών των κρατών-μελών, η καλλιέργεια εμπιστοσύνης και η αμοιβαία συμπάθεια (Dodd, 1999). Στην περίπτωση που η συνομοσπονδία θα στηρίζεται μόνο σε τυπικούς και αυτόματους κανόνες εισδοχής, είναι καταδικασμένη να αποτύχει (Τσινισιζέλης, 1996, σσ.75-76, Χρυσόχου, 2022, σ.200).

Όπως παραθέτει ο Χρυσόχου (2022, σ.193), προσεγγίζοντας τις συνομοσπονδίες από την πολιτειοκεντρική θεώρηση του Forsyth, αυτές μετασχηματίζονται από εμπεδωμένες πολιτείες σε συντεταγμένο, μη κυρίαρχο «όλον», επιδρώντας στις συστατικές αρχές και εντάσσοντας τα συνομόσπονδα μέρη σε κοινή τάξη. Παράλληλα, απαντούν θετικά σε μια μορφή ένωσης και αρνητικά στην ολική απώλεια της ανεξαρτησίας των μελών της, προωθώντας μια προσπάθεια συμβιβασμού των δυο παραπάνω αιτημάτων (Τσινισιζέλης, 1996;2021). Κατά τους

Sharma και Choudhry, η συνομοσπονδία παραχωρεί περιορισμένες εξουσίες στους κοινούς θεσμούς με τις περιφερειακές κυβερνήσεις να κατέχουν ισχυρότερη θέση από την κεντρική (Χρυσόχοου, 2022, σ.202, Τσινισιζέλης, 2021, σ.149). Εν αντιθέσει με τις ομοσπονδίες, τα συστατικά μέρη έχουν τη δυνατότητα να αποχωρήσουν όποτε το επιθυμήσουν.

Τα συστατικά μέρη αναθέτουν αρμοδιότητες στα κεντρικά όργανα με σαφή και περιοριστικό τρόπο, καθώς διαθέτουν το τεκμήριο της αρμοδιότητας (Λιάκουρας, 2007, σ.230). Όπως τονίζει και ο Lister, τα συστατικά μέρη δεν χάνουν την κρατικότητα τους και ούτε την ικανότητά τους να ορίσουν τα του οίκου τους, ενώ παράλληλα διατηρούν και την εξωτερική τους κυριαρχία (Χρυσόχοου, 2022, σ.205, Τσινισιζέλης, 2021, σ.150). Τα μέλη και οι κυβερνήσεις τους δεν αποδυναμώνονται, αλλά διατηρούν την κυριαρχία τους στους νέους θεσμούς και ελέγχουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Χρυσόχοου, 2022, σ.205).

Η κοινή κυβέρνηση, που σχηματίζεται αναλαμβάνει συγκεκριμένα καθήκοντα που συνήθως σχετίζονται με ζητήματα για εξωτερικές υποθέσεις, άμυνα ή οικονομικές υποθέσεις (Loughlin et al., 2013, σ.22), ενώ η λήψη αποφάσεων απαιτεί ομοφωνία (Dodd, 1999).

Ο Forsyth παρουσιάζει τη συνομοσπονδία ως μια προωθημένη εκδοχή ομοσπονδίας, υπό την οπτική της «ομοσπονδιακής ένωσης κρατών», θολώνοντας τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στα δύο πρότυπα. Διανοίγει μια νέα προοπτική ανάμεσα στους διακρατικούς και ενδοκρατικούς κόσμους και για αυτό τις χαρακτηρίζει ως "ημιτελείς κατοικίες" ("half-way house"). Ξεχωριστά κράτη επιλέγουν να ενταχθούν σε μια ολότητα η οποία θα έχει τη δική της ξεχωριστή αντιπροσώπευση, εσωτερική-εξωτερική πολιτική, τα δικά της συμφέροντα, θα παρουσιάζει ένα κοινό πρόσωπο έναντι των άλλων κρατών και θα δημιουργήσει ένα νέο body politic. Τα συνιστώντα μέρη θα διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους στο εσωτερικό. Βασίζεται στην αρχή της κυριαρχικής ισότητας αλλά θα μπορούσε να ενταχθεί και σε προωθημένες μορφές κυριαρχικής συνδιάθεσης, που προσιδιάζουν ή παραπέμπουν σε «πολιτειακή ένωση», δίχως να απαιτούν τη σύσταση νέας κρατικής, άρα κυριαρχικής, υπόστασης. Ωστόσο, «αυτό το νέο σώμα δεν είναι κράτος, δεν είναι μια ένωση ατόμων σε ένα πολιτικό σώμα, αλλά μια ένωση κρατών σε ένα πολιτικό σώμα» (Χρυσόχοου, 2022, σσ.198-200).

2. Φύση και Δυναμική του Κυπριακού Συντάγματος

Η ιστορία του ανεξάρτητου κράτους της Κύπρου ξεκινά, το 1960, με την υπογραφή των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου, απότοκο του «αμοιβαίου διπλωματικού συμβιβασμού» μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Μεγάλης Βρετανίας. Οι εν λόγω χώρες ανέλαβαν το καθήκον να εγγυηθούν το εδαφικό και νομικό καθεστώς του νέου κράτους, το οποίο λειτούργησε ομαλά για τρία χρόνια (Συρίγος, 2015, σ.145, Loizides, 2018, σ.160). Το κράτος του 1960 ήταν ενιαίο, χωρίς ομοσπονδιακό χαρακτήρα, βασιζόταν στο δικοινοτισμό, ο οποίος εκδηλωνόταν μέσω της δυαδικής αρχής, και εξαρτούσε τη λήψη αποφάσεων από τη συνεργασία της Ε/Κ και της Τ/Κ κοινότητας⁶, με αποτέλεσμα την αναβάθμιση του status της Τ/Κ μειονότητας σε κοινότητα (Συρίγος, 2015, σσ.51, 145). Έχει χαρακτηριστεί ως «Συναινετική Δημοκρατία» καθώς τα βασικά χαρακτηριστικά του Lijphart διαφαίνονται σε όλη τη δομή του κράτους (Αιμιλιανίδης, 2004, σσ.16-17).

Αρχικά, στο Σύνταγμα του 1960, όλες οι υπηρεσίες του κράτους βασίστηκαν στην αρχή της αναλογικότητας. Στη νομοθετική εξουσία, η αναλογική εκπροσώπηση των πενήντα αντιπροσώπων της Βουλής διαφαινόταν στην αναλογία 70:30 υπέρ των Ε/Κ. Παράλληλα, ενυπήρχε έντονα το δικοινοτικό στοιχείο το οποίο γινόταν εμφανές από τη χωριστή εκλογή Ε/Κ και Τ/Κ από τις αντίστοιχες κοινότητες τους και από το ότι ο Πρόεδρος της Βουλής έπρεπε να ανήκει στην Ε/Κ κοινότητα ενώ ο Αντιπρόεδρος στην Τ/Κ. Τις αποφάσεις τις λάμβαναν με απλή πλειοψηφία εξαιρουμένων των αποφάσεων για εκλογικά, δημοτικά και φορολογικά ζητήματα τα οποία απαιτούσαν χωριστές πλειοψηφίες από τους εκπροσώπους των δυο κοινοτήτων (Yakinthou, 2009, σσ.53-55).

Στην εκτελεστική εξουσία, ο Πρόεδρος έπρεπε να ανήκει στην Ε/Κ κοινότητα ενώ ο Αντιπρόεδρος στην Τ/Κ. Κατείχαν εκτεταμένα δικαιώματα αρνησικυρίας στους τομείς εξωτερικών υποθέσεων, άμυνας και ασφάλειας. Το βασικό όργανο της εκτελεστικής εξουσίας, το Υπουργικό Συμβούλιο, απαρτιζόταν από επτά Ε/Κ και τρεις Τ/Κ υπουργούς, και εκπλήρωνε το κριτήριο περί συγκρότησης μεγάλου συνασπισμού (Yakinthou, 2009, σσ.53, 54).

Η δικαστική εξουσία αποτελούνταν από το τριμελές Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, με έναν Ε/Κ, έναν Τ/Κ και έναν μη Κύπριο δικαστή που αναλάμβανε τα καθήκοντα του προέδρου, και από το Ανώτατο Δικαστήριο της Δικαιοσύνης, το

⁶ δικοινοτικός χαρακτήρας

οποίο απαρτιζόταν από δύο Ε/Κ, έναν Τ/Κ και έναν ουδέτερο δικαστή που αναλάμβανε το ρόλο του πρόεδρου του δικαστηρίου και είχε διπλή ψήφο (Yakinthou, 2009, σσ.53-55).

Τα συμφέροντα της μειοψηφούσας κοινότητας εξασφαλιζόνταν μέσω του δικαιώματος αρνησικυρίας που κατείχε ο Αντιπρόεδρος και μέσω της νομοθετικής απαίτησης για διπλή πλειοψηφία για την έγκριση νόμων που αφορούσαν φορολογικούς, δημοτικούς και εκλογικούς τομείς. Τέλος, η ύπαρξη χωριστών δήμων και η δημιουργία δύο εθνικών κοινοτικών επιμελητηρίων στο νομοθετικό επίπεδο παραπέμπουν στο χαρακτηριστικό περί αυτονομίας του Lijphart (Yakinthou, 2009, σσ.53-54).

Βλέποντας το καθεστώς από την οπτική της συναινετικής δημοκρατίας, οι Ε/Κ το ερμήνευσαν ως έκφραση ελευθερίας και δυνατότητα λήψης αποφάσεων άνευ περιορισμών επιβαλλόμενων από τη μειονότητα, ενώ οι Τ/Κ ως υπεράσπιση της ελευθερίας έναντι στην τυραννία της πλειοψηφίας (Yakinthou, 2009, σ.67).

2.1. Παράγοντες που συνέβαλαν στην κατάρρευση

Το συναινετικό κράτος του 1960 δημιουργούσε ένα πλαίσιο δυσκίνητο, στο οποίο έλλειπαν οι απαραίτητοι μηχανισμοί που θα εμπόδιζαν την παράλυση του σε περίπτωση διαφωνίας των δυο κοινοτήτων (Συρίγος, 2015, σ.145). Σύμφωνα με τον Lijphart, ο βασικός λόγος αποτυχίας ήταν το γεγονός ότι το εν λόγω καθεστώς επιβλήθηκε στα μέρη ενάντια στη θέλησή τους (Loizides, 2018, σ.161). Και οι δύο πλευρές το ερμήνευσαν ως εξαναγκαστική συνεργασία επιβαλλόμενη από την Ελλάδα και την Τουρκία. Για τους Ε/Κ η ιδανική και προτιμώμενη λύση θα ήταν η «ένωση με τη μητέρα πατρίδα Ελλάδα», την οποία επιδίωκαν ήδη από τη δεκαετία του 1950 (Loizides, 2018, σσ.158-159)⁷. Θεωρούσαν ότι οι Τ/Κ εμπόδισαν την εκπλήρωση του δικαιώματός τους στην αυτοδιάθεση. Με την επιλογή της ένωσης να είναι ανέφικτη, προτιμούσαν την εφαρμογή ενός πλειοψηφικού συστήματος το οποίο θα προστάτευε την αριθμητική τους υπεροχή (Φάντης, 2002). Από την άλλη πλευρά, οι Τ/Κ, ερμηνεύοντας την «ένωση» ως υπαρξιακή απειλή, αντιπρότειναν, με την στήριξη της Τουρκίας, τη διχοτόμηση (taksim) και την ένωση της Τ/Κ πλευράς με την Τουρκία (Loizides, 2018, σσ.158-159, Λιλλήκας, 2008, σσ.43-44). Θεωρούσαν

⁷ Τον Ιανουάριο του 1950, με ποσοστό το 95.73% οι Ε/Κ τάχθηκε υπέρ της ένωσης σε δημοψήφισμα διοργανωμένο από την εκκλησία (Loizides, 2018, σ.158)

ότι οι Ε/Κ επιδίωκαν την υποταγή τους ως μειονότητα σε ένα ελληνικό κράτος. Για αυτό επιζητούσαν ένα σύνταγμα το οποίο θα προστάτευε τα δικαιώματά τους και θα αναβάθμιζε το καθεστώς τους από μειοψηφίας σε εταίρο. Επομένως, διαφαίνεται ότι λόγω της μη δικαίωσης των πόθων και των αγώνων τους, καμία πλευρά δεν πίστεψε στο νέο καθεστώς (Φάντης, 2002).

Ο Lijphart τονίζει ότι ένα πρόσθετο μειονέκτημα που οδηγεί στην αποσταθεροποίηση στην Κύπρο είναι το γεγονός ότι η εξουσία μοιράζεται μόνο ανάμεσα σε δύο κοινότητες με ανταγωνιστικές θέσεις, οι οποίες δεν μπορούν ούτε να διαπραγματευθούν ουσιαστικά ούτε να συμβιβαστούν (Υακίνθου, 2009, σ.65).

Όσον αφορά το νέο Σύνταγμα, πέρα από τα διάφορα προβλήματα που προκάλεσε στη λειτουργία του κράτους, το βασικότερο του ζήτημα ήταν ότι δεν το ψήφισε ο λαός, δεν μπορούσε να το αναθεωρήσει και δεν είχε το ρόλο του εγγυητή. Αυτό το ρόλο τον ανέλαβαν η Ελλάδα, η Αγγλία και η Τουρκία, οι οποίες υπέγραψαν και τη Συνθήκη Εγγυήσεως. Επιπλέον, προωθούσε το διαχωρισμό του λαού με βάση τη θρησκεία, τη γλώσσα και την καταγωγή (Αιμιλιανίδης, 2004, σσ.16-17).

Όπως επισημαίνουν και οι επικριτές, στα αρνητικά του στοιχεία συγκαταλέγονται η ξεχωριστή εκλογή των ηγετών, δηλαδή το γεγονός ότι για την εκλογή του Ε/Κ Προέδρου και του Τ/Κ Αντιπροέδρου μπορούσαν να ψηφίσουν μόνο οι αντίστοιχες κοινότητες, τα αμοιβαία δικαιώματα αρνησικυρίας του Προέδρου και του Αντιπροέδρου καθώς και η υπερεκπροσώπηση της μειονοτικής ομάδας των Τ/Κ στο Υπουργικό Συμβούλιο και τη Δημόσια Διοίκηση (Loizides, 2018, σ.160). Επιπρόσθετα, προβλήματα στη λήψη αποφάσεων δημιούργησε η απαίτηση για χωριστή πλειοψηφία, αντί για απλή, σε θέματα που αφορούσαν νομοθεσίες δήμων και φορολογικά νομοσχέδια, η οποία χαρακτηρίστηκε από τη Γιάγκου ως αντιδημοκρατική και ως βασική αδυναμία (Γιάγκου, 2015).

Λανθασμένη θεωρήθηκε και η επιλογή του προεδρικού συστήματος. Σύμφωνα με τον Juan Linz, το προεδρικό σύστημα έχει λιγότερες πιθανότητες να διατηρήσει σταθερό ένα δημοκρατικό καθεστώς σε σύγκριση με το κοινοβουλευτικό σύστημα, καθώς προωθεί την πλειοψηφική λογική του «ο νικητής τα παίρνει όλα», που συχνά είναι ασυμβίβαστη με την ίδια τη λογική της κατανομής της εξουσίας (Loizides, 2018, σ.161).

Σημείο προστριβής ήταν, επίσης, το ζήτημα των ξεχωριστών δήμων στις μεγάλες πόλεις (Γιάγκου, 2015). Στο άρθρο 173 του Συντάγματος προβλεπόταν ότι σε κάθε μία από τις πέντε μεγάλες πόλεις θα δημιουργούνταν εθνοτικά διαχωρισμένοι

δήμοι. Το άρθρο παραχωρούσε έξι μήνες παράταση στον υφιστάμενο νόμο που αφορούσε τους ενιαίους δήμους⁸, προκειμένου να δώσει στον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο τον απαιτούμενο χρόνο για να διευκρινίσουν τις λεπτομέρειες, όπως το κρίσιμο ζήτημα των δημοτικών ορίων. Η Ε/Κ πλευρά αντιστάθηκε έντονα στην εφαρμογή του νέου νόμου σε αντίθεση με την Τ/Κ πλευρά που πάλεψε για την εφαρμογή του καθώς το εν λόγω άρθρο τους παραχωρούσε αυτονομία σε δημοτικό επίπεδο (Yakinthou, 2009, σσ.62-63).

Σύμφωνα με τον Ρίτσομοντ, οι συντάκτες του Κυπριακού Συντάγματος όφειλαν να τονίσουν περαιτέρω τα αμοιβαία οφέλη που θα λάμβαναν και οι δύο πλευρές καθώς το νέο καθεστώς θα λειτουργούσε ως διασφάλιση για τους Τ/Κ απέναντι στους Ε/Κ και την Ελλάδα και για τους Ε/Κ ως διασφάλιση έναντι της Τουρκίας. Επειδή τα παραπάνω δεν έγιναν σαφή, οι Ε/Κ το ερμήνευσαν ως προδοσία των δικαιωμάτων τους και προέβησαν σε κινήσεις προκειμένου να τροποποιήσουν το Σύνταγμα το οποίο θεωρούσαν ότι είχε επιβλαβείς διατάξεις και άλλαξε την όψη της δυναμικής εξουσίας της κυπριακής κοινωνίας. Οι Τ/Κ, όμως, θεώρησαν τις εν λόγω κινήσεις ως απειλή με αποτέλεσμα να αντεπιτεθούν προκειμένου να προστατεύσουν τα δικαιώματά τους (Yakinthou, 2009, σ.60).

Όσον αφορά τις εγγυήτριες δυνάμεις, η αδυναμία τους να παράσχουν αποτελεσματικές και αξιόπιστες εξωτερικές εγγυήσεις ενέτεινε τους φόβους των δυο πλευρών με αποτέλεσμα την έναρξη της προληπτικής στρατιωτικοποίησης (Loizides, 2018, σ.162). Το κλίμα επιδείνωσε η αμοιβαία έλλειψη εμπιστοσύνης, η επικράτηση ακραίων εθνικιστών και η ρητορική των δύο πλευρών που αντί να καθησυχάζουν τους φόβους, τούς ενίσχυαν (Ηρακλείδης, 2006, σσ.98-99). Ενώ και η προσπάθεια του Προέδρου Μακάριου να τροποποιήσει το Σύνταγμα, με τις προτάσεις των δεκατριών σημείων του, πυροδότησε ακόμα περισσότερο την τεταμένη κατάσταση καθώς επτά από αυτά ερμηνεύθηκαν από τους Τ/Κ ως προσπάθεια των Ε/Κ να αποδυναμώσουν τη θέση τους (Συρίγος, 2016). Σε ένδειξη διαμαρτυρίας αποχώρησαν από την κυβέρνηση και τα αξιώματά τους και με αφορμή ένα ασήμαντο περιστατικό ξέσπασαν οι διακοινοτικές συγκρούσεις, κατά τις οποίες οι Τ/Κ συγκεντρώθηκαν σε περιοχές όπου υπερετερούσαν αριθμητικά, δημιουργώντας τους λεγόμενους θύλακες (Λιλλήκας, 2008, σ.44).

⁸Βάσει των οποίων λειτουργούσαν ακόμη οι Ελληνοκύπριοι (Yakinthou, 2009, σσ.62-63).

Οι σχέσεις τους παρέμειναν τεταμένες μέχρι το 1974 όπου το κλίμα εχθρικότητας και η έλλειψη εμπιστοσύνης κορυφώθηκαν. Τον Ιούλιο του 1974, η απόπειρα πραξικοπήματος εναντίον του Προέδρου Μακαρίου, διοργανωμένη από την ελληνική Χούντα, έδωσε στην Τουρκία την αφορμή για να εισβάλει (όπως το χαρακτήρισε η Ελλάδα) ή αλλιώς να επέμβει (όπως το χαρακτήρισε η Τουρκία) στην Κύπρο και να καταλάβει περίπου το 37% του νησιού⁹. Ως πρόφαση για αυτή της την ενέργεια χρησιμοποίησε την προστασία-διάσωση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας από την Ελληνοκυπριακή, την οποία στήριξε στο κεφάλαιο τέσσερα της Συνθήκης Εγγυήσεως (Λιάκουρας, 2007, σ.268, Συρίγος, 2005, σ.56, Yakinthou, 2009, σ.18, White, 1981, σ.137).

Το Συμβούλιο Ασφάλειας, από την πρώτη στιγμή, κάλεσε τα μέρη να σταματήσουν τις εχθροπραξίες και να ξεκινήσουν συνομιλίες (Συμβούλιο Ασφαλείας, 1974). Οι πρώτες διακοινοτικές συνομιλίες έλαβαν χώρα το 1975 υπό την αιγίδα του ΟΗΕ όπου καμία από τις δύο πλευρές δεν διατύπωσε συγκεκριμένες προτάσεις. Μέχρι το 1979 πραγματοποιήθηκαν επτά γύροι διαπραγματεύσεων χωρίς απτά αποτελέσματα, με εξαίρεση τις «Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979» (Χαλαζιάς, 2004, σσ.22, 23).

2.2. Συμφωνίες υψηλού επιπέδου

Οι «Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου» των Μακαρίου-Ντεκτάς (1977) και Κυπριανού-Ντεκτάς (1979) έχουν ιδιαίτερη σημασία καθώς για πρώτη φορά η Ε/Κ πλευρά αποδέχθηκε την ομοσπονδιακή επίλυση του Κυπριακού και συμφωνήθηκε η Διζωνική Ομοσπονδία ως το βασικό πλαίσιο.

Στην πρώτη τέθηκαν τέσσερις κατευθυντήριες γραμμές, που αφορούσαν το πλαίσιο για τη δημιουργία «μίας ανεξάρτητης, δικαιοδικής ομοσπονδίας», η κεντρική κυβέρνηση της οποίας θα έχει ενισχυμένες εξουσίες για τη διασφάλιση της ενότητας της χώρας (Αλεξάνδρου, 2017, σσ.13-14, Συρίγος, 2005, σ.93). Στη δεύτερη επαναβεβαιώθηκαν οι κατευθυντήριες γραμμές της Συμφωνίας του 1977 (Συρίγος, 2005, σ.93) και προστέθηκαν πρόνοιες για «το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών, την αποστρατιωτικοποίηση καθώς και τις

⁹Αττίλας Ι (20 Ιουλίου) και Αττίλας ΙΙ (14 Αυγούστου)

εγγυήσεις ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας του κράτους»¹⁰
(Καραμπαρμπούνης, 2003, σσ.5-6).

Παρόλη τη σπουδαιότητα τους, οι συμφωνίες καθόρισαν απλά το πλαίσιο χωρίς να διευκρινίζουν σαφώς τις πτυχές κρίσιμων ζητημάτων, όπως η επιστροφή των Ε/Κ στις πατρογονικές τους εστίες (Loizides, 2018, σ.157). Μετέπειτα και παρά τα όσα συμφωνήθηκαν, και οι δυο πλευρές κατέθεταν προτάσεις που απέκλιναν από τα συμφωνηθέντα (Dodd, 1999).

¹⁰<https://mfa.gov.cy/el/efforts-to-resolve-the-cyprus-question.html>
30/05/2022)

(ημερομηνία πρόσβασης,

3. Πορεία και κατάληξη του Σχεδίου Ανάν

3.1. Προσπάθειες επίλυσης μέχρι το Σχέδιο Ανάν

Από το 1974 μέχρι το 2004, κατατέθηκαν από τη διεθνή κοινότητα πολλές προτάσεις-ιδέες για την επίλυση του Κυπριακού, οι οποίες, όμως, δεν ευοδώθηκαν. Εκκινώντας από το 1978, οι ΗΠΑ, η Βρετανία και ο Καναδάς κατέθεσαν το γενικού χαρακτήρα «Κοινό πλαίσιο διακανονισμού», με βάση τη δικαιοδική ομοσπονδία το οποίο δεν έγινε αποδεκτό από καμία κοινότητα. Έπειτα, ο ΓΓ Javier Pérez de Cuéllar κατέθεσε δυο προτάσεις (Συρίγος, 2005, σ.94). Η πρώτη, το λεγόμενο «Πλαίσιο Συμφωνίας για το Κυπριακό» του 1986, που απορρίφθηκε από την κυπριακή πλευρά, στόχευε στη σύσταση δικαιοδικής ομοσπονδίας απαρτιζόμενης από «δυο επαρχίες ή ομόσπονδα κράτη» (Secretary General, 1986, σ.13). Η δεύτερη, επονομαζόμενη «Δέσμη Ιδεών Cuéllar» του 1989, έθεσε ένα περίγραμμα θέσεων για τη λειτουργία του μελλοντικού κράτους, προσπαθώντας να ισοροπήσει ανάμεσα στις προτάσεις των δυο πλευρών. Παρόλο που η Ε/Κ πλευρά το δέχθηκε ως βάση διαπραγμάτευσης, η Τ/Κ πλευρά το απέρριψε. Το 1992, ο νέος ΓΓ Boutros Boutros-Ghali κατέθεσε τη «Δέσμη Ιδεών Ghali» και πρότεινε την ομοσπονδία για συνταγματική διάρθρωση, αποτελούμενη από δυο κοινότητες και δυο εδαφικές ζώνες (Συρίγος, 2005, σσ.94-103).

3.2. Σχέδιο Ανάν

Το Σχέδιο Ανάν ήταν το τελευταίο σχέδιο που κατατέθηκε από τον ΟΗΕ και έλαβε το όνομα του από τον ΓΓ Κόφι Ανάν. Επιδέχθηκε αλλεπάλληλες τροποποιήσεις, μέχρι να καμφθούν οι ενστάσεις των δυο πλευρών. Το τελευταίο αναθεωρημένο σχέδιο κατατέθηκε τον Απρίλιο του 2004 (Συρίγος, 2015, σ.626). Θεωρείται η πλέον προσεγμένη και ολοκληρωμένη προσπάθεια του ΟΗΕ. Συνιστά ένα ιδιαίτερα ογκώδες και πολύπλοκο κείμενο (Κουφουδάκης, 2008, σ.97, Συρίγος, 2005, σ.39), το οποίο πρότεινε ως λύση ένα ιδιότυπο σύστημα διζωνικής ομοσπονδίας, με αποκεντρωμένο χαρακτήρα (Χρυσοστομίδης, 2005, σ.58, Loizides, 2018, σ.166), βασιζόμενο στην πολιτική ισότητα. Κατόρθωσε να εξασφαλίσει την ύπαρξη μιας ενιαίας κυριαρχίας και ιθαγένειας. Βασικός του σκοπός ήταν να επιλυθεί το Κυπριακό ώστε η χώρα να ενταχθεί ενωμένη στην ΕΕ (Yakinthou, 2009, σ.19).

Είναι το μοναδικό σχέδιο επίλυσης που αποδέχτηκε η Τουρκία από το 1974, καθώς ικανοποιούσε τις πιο ακραίες της διεκδικήσεις¹¹, ήταν ρυθμισμένο υπέρ της και νομιμοποιούσε το αποτέλεσμα της τουρκικής εισβολής του 1974, με τη δημιουργία δυο ζωνών τεχνητού διαχωρισμού (Λιλλήκας, 2008, σ.91, Κουφουδάκης, 2008, σ.97).

Παρά τις ενστάσεις για τη βιωσιμότητα της λύσης, συνιστά ένα θαυμαστό εγχείρημα από την οπτική της νομικής πληρότητας των ρυθμίσεων (Συρίγος, 2005, σ.40). Προσπάθησε μέσω των θεσμών να εξαλείψει τους φόβους της κάθε κοινότητας, να εκπληρώσει τις απαιτήσεις και να ξεπεράσει τις αγκυλώσεις και τις ενστάσεις της (Yakinthou, 2009, σσ.19-20). Στην προσπάθεια αυτή χρησιμοποιήθηκε η «εποικοδομητική ασάφεια»¹², με χαρακτηριστικό παράδειγμά της εάν το νέο μόρφωμα θα συνιστούσε συνέχεια της Κυπριακής Δημοκρατίας ή θα διαμορφωνόταν μια νέα κρατική οντότητα. Η Ε/Κ πλευρά υποστήριζε το εγχείρημα της συνέχισης του κράτους, ενώ, αντίθετα, η Τ/Κ πλευρά ήταν υπέρ της «παρθενογένεσης».

Το Σχέδιο προέβλεπε τη δημιουργία ενός «κεντρικού ομοσπονδιακού κράτους», με το όνομα «Ενωμένη Δημοκρατία της Κύπρου», το οποίο θα απαρτιζόταν από δύο ισότιμες, ομόσπονδες πολιτείες (δυναμικός χαρακτήρας) και από το κοινό κράτος το οποίο θα είχε ελάχιστες και ρητά καθορισμένες από το Σύνταγμα λειτουργίες και αρμοδιότητες¹³ (Yakinthou, 2009, σ.26, Λυγερός, 2014, σ.173). Οι ομόσπονδες πολιτείες θα ήταν ισότιμες μεταξύ τους, θα διατηρούσαν την αυτονομία τους στις περισσότερες υποθέσεις τους (Loizides, 2018, σ.166) καθώς και τη δική τους εθνική ταυτότητα¹⁴. Το κεντρικό κράτος θα αναλάμβανε την εξόφληση των χρεών και των δυο συστατικών κρατών¹⁵. Στην πράξη, όμως, οι Ε/Κ θα αναλάμβαναν την εξόφληση των χρεών της «ΤΔΒΚ» καθώς και τη χρηματοδότηση του Τ/Κ συστατικού κράτους (Χρυσόγονος, 2004, σσ.50-51,55). Παράλληλα, θα αναγνωρίζονταν ως έγκυρες όλες οι νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστές πράξεις

¹¹ Για παράδειγμα στη Λουκέρνη ο ΓΓ δέχθηκε τα αιτήματα των Τούρκων περί ενίσχυσης της διζωνικότητας διασφαλίζοντας «την εκλογή των γερουσιαστών με βάση την εθνική καταγωγή, μείωση του αριθμού των προσφύγων που θα επιστρέψουν, επιβεβαίωση της παραμονής όλων των Τούρκων εποίκων, διαρκή παρουσία τουρκικών στρατευμάτων», και άλλα. (Συρίγος, 2005, σ.137)

¹² Ο Allegro έχει ορίσει ως «εποικοδομητική ασάφεια» «τη σκόπιμη χρήση διφορούμενης γλώσσας στις διαπραγματεύσεις προκειμένου να αποφευχθεί η διαφωνία ή το αδιέξοδο» (Allegro, 2017)

¹³ Για τον Αιμιλιανίδη, οι εξουσίες που δόθηκαν στο κοινό κράτος ήταν οι απολύτως απαραίτητες προκειμένου να δικαιολογηθεί η ύπαρξή του (Αιμιλιανίδης, 2003, σ.102)

¹⁴ Στοιχείο που παραπέμπει σε καθεστώς συνομοσπονδίας (Λυγερός, 2014, σ.173)

¹⁵ Έμμεση νομιμοποίηση του ψευδοκράτους. (Συρίγος, 2005, σ.226)

που τελέστηκαν και από τις αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας και της «ΤΔΒΚ»¹⁶, γεγονός που σηματοδοτεί την έμμεση αναγνώριση και νομιμοποίηση της «ΤΔΒΚ» (Αιμιλιανίδης, 2003, σ.66).

Το νέο κρατικό μόρφωμα θα είχε μια ενιαία κυριαρχία και ένα ομοσπονδιακό Σύνταγμα το οποίο θα όριζε το πλαίσιο λειτουργίας του, με τις δυο συνιστώσες πολιτείες να έχουν ταυτόχρονα δικό τους Σύνταγμα και κυριαρχία. Ο Λυγερός (2014, σ.174) διακρίνει τη κυριαρχία σε «εξωτερική», με αδιαίρετο χαρακτήρα, ασκούμενη από το κοινό κράτος, και «εσωτερική», η οποία θα ήταν μοιρασμένη ανάμεσα στα δυο μέρη και θα αφορούσε όλο το εύρος των αρμοδιοτήτων τους. Σύμφωνα με τον Λιλλήκα, σε αυτή την περίπτωση θα ελλόχευε ο κίνδυνος να οδηγηθεί το νησί σε βελούδινο διαζύγιο δύο κρατών, όπως στην περίπτωση της Τσεχοσλοβακίας, τα οποία θα αιτούνταν διεθνή και πολιτική αναγνώριση, ή σε απόσχιση, όπως στο Κόσσοβο (Λιλλήκας, 2008, σ.193).

Τα συστατικά κράτη θα κατείχαν «το κατάλοιπο της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας», δηλαδή θα μπορούσαν να ασκούν όσες αρμοδιότητες και λειτουργίες δεν αποδίδονταν ρητά από το Σύνταγμα στο κοινό κράτος, να παρέχουν στους πολίτες τους εσωτερική ιθαγένεια, ξεχωριστή από την κοινή κυπριακή ιθαγένεια, η οποία θα αφορούσε κυρίως τις εξωτερικές σχέσεις του κράτους (Αιμιλιανίδης, 2003, σσ.85, 101). Αντίθετα, η εσωτερική ιθαγένεια, θα είχε συμπληρωματικό ρόλο και θα αφορούσε τις εσωτερικές σχέσεις και ιδιαίτερα την άσκηση πολιτικών δικαιωμάτων. Οι πολίτες δεν θα είχαν τη δυνατότητα να κατέχουν ταυτόχρονα δυο εσωτερικές ιθαγένειες, με αυτό τον τρόπο τα συνιστώντα μέρη θα μπορούσαν να ελέγξουν και να περιορίσουν τη διαμονή των ατόμων που δεν θα κατείχαν την ιθαγένειά τους στην περιοχή τους, διασφαλίζοντας μελλοντικά τη «καθαρότητα» κάθε κοινότητας και τον ουσιαστικό διαχωρισμό στη βάση της φυλής, της γλώσσας και της θρησκείας (Αιμιλιανίδης, 2003, σσ.77, 81). Παράλληλα, τα συστατικά κράτη θα μπορούσαν να αναπτύξουν εμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις και να συνάπτουν συμφωνίες με άλλα κράτη για ζητήματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές τους (Λυγερός, 2014, σ.174, Αιμιλιανίδης, 2003, σ.102). Τα όργανα του κράτους δεν θα παρενέβαιναν στη λειτουργία τους παρά μόνο σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τα κανονιστικά κείμενα του Σχεδίου (Συρίγος, 2005, σ.158).

¹⁶ Άρθρο 12 του Συντάγματος

Το Σχέδιο διαπνεόταν από το στοιχείο του δικαιοτισμού και της πολιτικής ισότητας. Πιο συγκεκριμένα, στην εκτελεστική εξουσία, το εξαμελές Προεδρικό Συμβούλιο¹⁷ θα είχε πενταετή θητεία και περιορισμένες αρμοδιότητες, θα βασιζόταν στην αναλογική εκπροσώπηση ατόμων που θα κατείχαν την εσωτερική ιθαγένεια των δυο συστατικών κρατών. Όμως, τουλάχιστον δύο από τα μέλη θα έπρεπε να προέρχονταν από κάθε κράτος και θα είχαν τη δυνατότητα να εμποδίσουν τη λήψη αποφάσεων ψηφίζοντας αρνητικά¹⁸ (Αιμιλιανίδης, 2003, σσ.84-85). Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος του ΠΣ θα έπρεπε να προέρχονταν από διαφορετική συστατική πολιτεία¹⁹. Ο Πρόεδρος αναλάμβανε την εκπροσώπηση του ΠΣ ως αρχηγός του κράτους (Αιμιλιανίδης, 2004, σ.16, Αιμιλιανίδης, 2003, σσ.84-85). Η λήψη αποφάσεων θα βασιζόταν στη συναίνεση, σε αντίθετη περίπτωση θα λαμβάνονταν με ειδική πλειοψηφία. Απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η ψήφιση των αποφάσεων από έναν Τ/Κ (έμμεσο βέτο). Σε αυτή την περίπτωση το ζήτημα θα έπρεπε να παραπεμφθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο θα έπαιζε το ρόλο της υπερκυβέρνησης (Λυγερός, 2014, σ.176).

Όσον αφορά τη νομοθετική εξουσία, το «Ομοσπονδιακό Κοινοβούλιο» θα απαρτιζόταν από δύο νομοθετικά σώματα, τη Βουλή και τη Γερουσία, απαρτιζόμενα το καθένα από 48 μέλη με πενταετή θητεία. Η Γερουσία θα απαρτιζόταν από είκοσι-τέσσερις Ε/Κ και είκοσι-τέσσερις Τ/Κ γερουσιαστές, οι οποίοι θα εκλέγονταν ξεχωριστά από την Ε/Κ και Τ/Κ κοινότητα αντίστοιχα, ενώ η Βουλή από δώδεκα Τ/Κ, ένα Μαρωνίτη, ένα Λατίνο, έναν Αρμένιο και τριάντα τρεις Ε/Κ βουλευτές (Χρυσόγονος, 2004, σ.25). Προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις, θα έπρεπε να δώσουν την έγκρισή τους η Βουλή και η Γερουσία (Αιμιλιανίδης, 2004, σσ.18-19), και επιπλέον οι νόμοι να ψηφιστούν από τουλάχιστον 25 γερουσιαστές εκ των οποίων τουλάχιστον έξι θα έπρεπε να είναι Τ/Κ, το οποίο τους έδινε τη δυνατότητα να εμποδίσουν τη λήψη αποφάσεων²⁰ (Λυγερός, 2014, σ.175). Η Γερουσία, στην περίπτωση ομοσπονδιακού κράτους δυο κοινοτήτων, είναι πιο ευάλωτη καθώς ενυπάρχει ο κίνδυνος αδυναμίας επίτευξης των πλειοψηφιών (Λιλλήκας, 2008, σσ.272-273).

¹⁷ Συμβούλιο (6 Ε/Κ: 4 με δικαίωμα ψήφου και 2 χωρίς, και 3 Τ/Κ: 2 με δικαίωμα ψήφου και ένας χωρίς) (Λυγερός, 2014, σ.175).

¹⁸ Παραπέμπει στο άκαμπτο ελβετικό μοντέλο με ιδιαίτερα αυξημένο τον κίνδυνο πολιτικών αδιεξόδων (Χρυσόγονος, 2004, σ.27).

¹⁹ διπολικός χαρακτήρας

²⁰ άσκηση έμμεσου veto

Η εκλογή των μελών της Βουλής θα βασιζόταν στην αναλογική εκπροσώπηση και στην κατοχή της εσωτερικής ιθαγένειας κάθε συνιστώσας πολιτείας, κατέχοντας τουλάχιστον το 1/4 των βουλευτικών εδρών (Αιμιλιανίδης, 2004, σ.18). Ο Πρόεδρος του κάθε σώματος θα εκλεγόταν για ένα χρόνο με τον περιορισμό να μην προέρχεται από το ίδιο συστατικό κράτος. Ο ίδιος περιορισμός θα εφαρμοζόταν και για τους Αντιπροέδρους (Αιμιλιανίδης, 2003, σσ.90-91).

Το Ανώτατο Δικαστήριο θα απαρτιζόταν από εννέα δικαστές, τρεις Ε/Κ, τρεις Τ/Κ και τρεις μη Κύπριους πολίτες. Θα κατείχε ευρείες αρμοδιότητες, στις οποίες θα συμπεριλαμβάνονταν η επίλυση διαφορών ανάμεσα στις συνιστώσες πολιτείες ή ανάμεσα στις πολιτείες και την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και την ιεραρχία των συνταγματικών νόμων καθώς και η λήψη αποφάσεων για την εγκυρότητα των νόμων της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και των πολιτειών και άλλα (Αιμιλιανίδης, 2004, σ.20). Στην ουσία το Δικαστήριο θα είχε το ρόλο της υπέρτατης πολιτικής εξουσίας και του αναπληρωτή της εκτελεστικής και νομοθετικής λειτουργίας. Θα αποφάσιζε με πολιτικά κριτήρια αντί για νομικά. Επιπρόσθετα, θα είχε την αρμοδιότητα να ασκεί καθήκοντα τόσο της εκτελεστικής όσο και της νομοθετικής λειτουργίας, και ιδιαίτερα στις περιπτώσεις όπου θα προέκυπταν αδιέξοδα (Αιμιλιανίδης, 2003, σσ.99-100). Τις αποφάσεις του θα τις λάμβανε με ομοφωνία. Σε περίπτωση που υπήρχε διάσταση απόψεων, οι αποφάσεις θα λαμβάνονταν από τους Κύπριους Δικαστές, ενώ όταν δεν θα επιτυγχανόταν πλειοψηφία, τότε την απόφαση θα λάμβαναν από κοινού οι ξένοι δικαστές (Αιμιλιανίδης, 2004, σ.21).

3.3. Προβλήματα του Σχεδίου Ανάν

Ένα βασικό ομοσπονδιακό χαρακτηριστικό που έλλειπε από το Σχέδιο Ανάν ήταν οι ένοπλες δυνάμεις (Χρυσόγονος, 2004, σ.18), καθώς προβλεπόταν ο πλήρης αφοπλισμός του νησιού. Η έλλειψη ενόπλων δυνάμεων θα έθετε σε κίνδυνο την ικανότητα του κεντρικού κράτους να αντιμετωπίσει οποιαδήποτε εξωτερική και εσωτερική απειλή, όπως για παράδειγμα να συμμορφώσει τα μέρη προς τις αποφάσεις του σε περίπτωση αποστασίας (Λιλλήκας, 2008, σ.55). Ενώ, αισθητή είναι και η απουσία της ρήτρας ιεραρχίας ανάμεσα στους νόμους του «κοινού κράτους» και των συνιστωσών πολιτειών, η οποία θεωρείται μείζονος σημασίας για την επιτυχή λειτουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους²¹ (Χρυσόγονος, 2004, σ.18).

²¹ Σύμφωνα με τον Θεοφάνους, θα καταστεί μια συνεχής πηγή ανωμαλίας. (Θεοφάνους, 2003, σ.39)

Επιπρόσθετα, στα μειονεκτήματα θα μπορούσε να συμπεριληφθεί και η εξάρτηση της κεντρικής κυβέρνησης από τα δυο συστατικά κράτη, η ανάγκη συναίνεσης τους σε βασικούς τομείς της ομοσπονδιακής πολιτικής, καθώς, επίσης, και η απουσία εχεγγύων που θα εμπόδιζαν το διαχωρισμό του νησιού σε δυο ξεχωριστά κράτη, σε περίπτωση που προέκυπταν προβλήματα κατά την εφαρμογή του Σχεδίου (Κουφουδάκης, 2008, σσ.53, 103).

Όπως έχει επισημάνει ο Λυγερός (2014, σ.177), το Σχέδιο Ανάν προωθούσε ειδικές πλειοψηφίες και δυσανάλογες ποσοτώσεις υπέρ των Τ/Κ σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του κοινού κράτους, με αποτέλεσμα το κοινό κράτος να χαρακτηρίζεται από γραφειοκρατία και δυσκινητικότητα. Με τον Συρίγο (2005, σ.208) να συμπληρώνει ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να ασκηθούν εκβιασμοί για παράδειγμα σε όλες τις αποφάσεις του κοινοβουλίου. Κριτική έχει ασκηθεί και στον τρόπο κατανομής της εξουσίας στο εκτελεστικό, νομοθετικό και δικαστικό επίπεδο, η οποία χαρακτηρίστηκε ως δυσλειτουργική λόγω των δικαιωμάτων αρνησικυρίας που παραχωρηθήκαν στους Τ/Κ (Loizides, 2018, σ.167, Κουφουδάκης, 2008, σ.103). Επιπρόσθετα, το στοιχείο της δυαδικότητας – διπολικότητας του συστήματος σε συνδυασμό με την πολιτική ισότητα θα έθετε σε κίνδυνο την εύρυθμη λειτουργία του κράτους σε περίπτωση διαφωνιών ανάμεσα στις δυο κοινότητες (Συρίγος, 2005, σ.209).

Παράλληλα, οι διατάξεις του Σχεδίου παρέπεμπαν σε ένα ιδιόμορφο και στρεβλό «συνομοσπονδιακό καθεστώς», το οποίο θα συστηνόταν από δύο κυρίαρχα κράτη και όχι σε «ομοσπονδία» (Λυγερός, 2014, σ.173, Λιλλήκας, 2008, σ.270), γεγονός που γίνεται εμφανές από τον τρόπο που (πέρα από την Τουρκία και την εξαρτημένη Τ/Κ ηγεσία) οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία και ο Κόφι Ανάν, ερμήνευαν τον όρο «ομοσπονδία», υπό την οπτική μιας χαλαρής «συνομοσπονδίας» δυο αυτόνομων κρατών (Κουφουδάκης, 2008, σ.52-53). Κατά τον Αιμιλιανίδη (2003, σ.73), το Ανάν δημιουργούσε ένα ψευδεπίγραφο ομοσπονδιακό κράτος, χωρίς κυριαρχία και ανεξαρτησία, στο οποίο η πλειοψηφούσα Ε/Κ πλευρά θα ήταν αιχμάλωτη-εξαρτημένη των συμφερόντων του τουρκικού κράτους.

Καίριο ζήτημα ήταν η διατήρηση και επέκταση της Συνθήκης Εγγυήσεως στο επίπεδο των δυο πολιτειών. Οι Ελληνοκύπριοι, θέλοντας να την καταργήσουν, ερμήνευσαν την διατήρησή της ως επέκταση του δικαιώματος επεμβάσεως στο εσωτερικό κάθε πολιτείας, δίνοντας τη δυνατότητα στη Τουρκία να ελέγχει τις εξελίξεις στο νησί και την κάθε κοινότητα. Αντίθετα, η Τ/Κ πλευρά, που επεδίωκε τη

διατήρησή της προκειμένου να εξασφαλίσει την προστασία της Τουρκία, ήταν θετικά διακείμενη.

Ο ίδιος ο θεσμός των συνθηκών εγγυήσεων θεωρείται παρωχημένος και σταμάτησε να υφίσταται μετά το τέλος του Β'ΠΠ με εξαίρεση την περίπτωση της Κύπρου. Διανύοντας τον 21ο αιώνα, είναι παράδοξο ένα κράτος-μέλος του ΟΗΕ και της ΕΕ να βρίσκεται υπό καθεστώς εγγυήσεων και να ελέγχεται από ένα κράτος που δεν είναι μέλος της ΕΕ και που χαρακτηρίζεται από δημοκρατικό έλλειμμα (Τουρκία). Στην ουσία, η Κύπρος θα μετατρεπόταν σε ένα υποβαθμισμένο κράτος, στο έδαφος της οποίας ένα ξένο κράτος θα διατηρούσε στρατεύματα και θα μπορούσε να επεμβαίνει στα εσωτερικά του ζητήματα ανά πάσα στιγμή (Θεοφάνους, 2003, σ.27, Συρίγος, 2005, σσ.292,294,307).

3.4. Κατάληξη του Σχεδίου Ανάν

Μετά την ολοκλήρωση του το Σχέδιο τέθηκε σε ξεχωριστά δημοψήφισμα στις δύο κοινότητες. Η Ε/Κ πλευρά το απέρριψε με ποσοστό 75,8%, ενώ η Τ/Κ πλευρά το ενέκρινε με ποσοστό 64,9%²² (Yakinthou, 2009, σ.143). Η αποδοχή όλων των προτάσεων της τουρκικής και Τ/Κ πλευράς οδήγησαν στην εντύπωση ότι Σχέδιο ήταν ιδιαίτερα σκληρό για την Ε/Κ πλευρά (Χαλαζιάς, 2004, σ.25, Θεοφάνους, 2003, σσ.18-20). Καταλυτικό ρόλο στην απόρριψή του είχε ο τότε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Τάσσος Παπαδόπουλος, ο οποίος λίγο πριν το δημοψήφισμα είχε δηλώσει ότι «παρέλαβα κράτος διεθνώς αναγνωρισμένο. Δεν θα παραδώσω κοινότητα χωρίς δικαίωμα λόγου και σε αναζήτηση κηδεμόνα» (Κουφουδάκης, 2008, σ.100, Kizilyürek, 2015, σ. 136, «Σχέδιο Ανάν: Σαν σήμερα το 2004 το ιστορικό δημοψήφισμα», 2021). Αντίθετα, θετικό κλίμα επικρατούσε στην Τ/Κ κοινότητα, καθώς στην Τουρκία ο νεοεκλεγής Ερντογάν είχε ταχθεί υπέρ της λύσης στη βάση της ΔΔΟ ενώ στην «ΤΔΒΚ», ηττήθηκε στις εκλογές ο σκληρός και αρνητικός προς τη λύση Ντεκτάς και στην εξουσία ανέβηκε ο διαλλακτικός και φιλοευρωπαϊός Μεχμέτ Αλή Ταλάτ (Ιωακειμίδης, 2020, σσ.88-89). Με την καταψήφισή του, οι Ε/Κ δήλωναν την αντίθεση τους σε ορισμένες προβλέψεις του, την απόρριψη μιας διαδικασίας που οδήγησε σε ένα μεροληπτικό και επιβλαβές σχέδιο για τα δικαιώματά τους και την επιβίωση του διεθνώς αναγνωρισμένου κράτους τους, και όχι την άρνηση επίλυσης

²²<https://mfa.gov.cy/el/efforts-to-resolve-the-cyprus-question.html>
30/05/2022)

(ημερομηνία πρόσβασης

του Κυπριακού. (Κουφουδάκης, 2008, σ.100, Kızılyürek, 2015, σ.136) Για τον Ιωακειμίδη (2020, σ.90), ο βασικός λόγος απόρριψης αφορούσε την άρνηση της Ε/Κ πλευράς να αποδεχτεί το καθεστώς πολιτικής ισότητας. Παρόλο που το Σχέδιο προέβλεπε ότι σε περίπτωση απόρριψής του θα αποσυρόταν, η ηγεσία της Κύπρου για μεγάλο διάστημα συνέχιζε να κάνει αναφορές στην επαναφορά του. Μέχρι και σήμερα το πλαίσιο λύσης και οι παράμετροι επίλυσης εξακολουθούν να βασίζονται στη ΔΔΟ (Kızılyürek, 2015, σ.136).

4. Ρόλος ΟΗΕ και ΕΕ

4.1. ΟΗΕ

Ο ΟΗΕ ασχολήθηκε ενεργά με την περίπτωση της Κύπρου ήδη από τη δεκαετία του 1960. Το 1964 μετά το ξέσπασμα των διακοινοτικών συγκρούσεων, το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφάσισε να αποστείλει την ειρηνευτική δύναμη UNFICYP (Συμβούλιο Ασφαλείας, 1964, σ.3), η εντολή της οποίας ανανεώνεται μέχρι και σήμερα. Μετά την τουρκική εισβολή, με αλληπάλληλα ψηφίσματα, όπως το ψήφισμα 353/1974, το ΣΑ κάλεσε τα μέρη να σταματήσουν άμεσα τις εχθροπραξίες, απαίτησε «τον άμεσο τερματισμό της ξένης στρατιωτικής επέμβασης, την άμεση αποχώρηση του ξένου στρατιωτικού προσωπικού και την επανέναρξη διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις για την αποκατάσταση της ειρήνης» (Συμβούλιο Ασφαλείας, 1974, σ.7). Μετά τις «Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979», το ΣΑ άρχισε να υποστηρίζει ως το βασικό πλαίσιο της λύσης τη ΔΔΟ, με την πρώτη αναφορά να γίνεται στο Ψήφισμα 649/1990 του ΣΑ εξαιρουμένου του όρου «διζωνικότητα», ο οποίος προστέθηκε στο Ψήφισμα 716/1991 (Συρίγος, 2005, σ.117).

4.1.1. Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία

Η ΔΔΟ συνιστά λύση ανάγκης σε περιπτώσεις προσπαθειών επίτευξης ενότητας μέσα από τη διαφορετικότητα και συνήθως επιβάλλεται από τις ιστορικές συγκυρίες (Χρυσοστομίδης, 2005, σ.121). Επιδιώκει τη διατήρηση ενός κράτους το οποίο θα έχει ενιαία κυριαρχία, διεθνή προσωπικότητα και ενιαία ιθαγένεια. Θα πρέπει να κατοχυρώνεται η ανεξαρτησία και η εδαφική του ακεραιότητα, να βασίζεται σε δύο πολιτικά ισότιμες κοινότητες. Παράλληλα, «θα πρέπει να αποκλειστεί το ενδεχόμενο της ολικής ή μερικής ένωσης του με άλλη χώρα ή οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης» (Συμβούλιο Ασφαλείας, 1994, σσ.1-2).

Η «ομοσπονδία» αφορά την εσωτερική οργάνωση του κράτους, σε αντιδιαστολή με τη «συνομοσπονδία» η οποία αναφέρεται σε μια «μορφή διεθνούς οργάνωσης μεταξύ κυρίαρχων κρατών». Στην περίπτωση της Κύπρου προκειμένου να πετύχει το ομοσπονδιακό σύστημα, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η καλλιέργεια κλίματος ανοχής, δεσμών φιλίας και συνεργασίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων που θα

είναι αναγκασμένες να συμβιώσουν στο ίδιο κράτος (Χρυσοστομίδης, 2005, σσ.30-31, Συρίγος, 2015, σ.358).

Ο «δικοινοτισμός» αφορά «τη συνταγματική διάρθρωση του κράτους σε δύο κοινότητες» (Συρίγος, 2005, σ.92), στις οποίες θα έπρεπε να ενταχθούν υποχρεωτικά όλοι οι πολίτες. Δεν προϋποθέτει ότι οι εν λόγω κοινότητες θα έχουν τη δική τους ξεχωριστή εδαφική περιοχή αλλά θα μπορούσαν να είναι διασκορπισμένες σε όλο το έδαφος του κράτους. Παρόλα αυτά, επικράτησε η άποψη ότι ήταν απαραίτητος ο εδαφικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων (Συρίγος, 2005, σ.92, Συρίγος, 2015, σ.358).

Ο όρος «διζωνικότητα» εστιάζει στην ύπαρξη ξεχωριστής ζώνης για την κάθε κοινότητα, η οποία «θα λειτουργεί ως ένα οιονεί έθνος-κράτος μέσα στην ομοσπονδία». Δημιουργούσε αμφισημία καθώς οι δύο πλευρές τον εξέλαβαν με διαφορετικό τρόπο. Η Ε/Κ πλευρά τον συνέδεσε με τη συνύπαρξη δύο περιφερειών με περιορισμένα δικαιώματα και κυριαρχία, γεγονός που μας παραπέμπει προς τον όρο «διπεριφερειακός». Αντίθετα, η Τ/Κ πλευρά τον εξέλαβε «ως ύπαρξη δύο ομόσπονδων και απολύτως κυρίαρχων σε πολλά θέματα κρατών» (Συρίγος, 2005, σ.93, Συρίγος, 2015, σ.358). Όμως, η ερμηνεία της ομοσπονδίας μέσα από αυτές τις δυο θεάσεις δεν παραπέμπει σε ένα ομοσπονδιακό καθεστώς. Σε μια ομοσπονδία, υπάρχει μια ενιαία κυριαρχία που πηγάζει από το λαό και επομένως κυρίαρχο είναι μόνο το κεντρικό ομοσπονδιακό κράτος. Αντίθετα, παραπέμπουν σε ένα συνομοσπονδιακό καθεστώς το οποίο συστήνεται από δυο κυρίαρχα κράτη (Χρυσοχόου, 2022, σσ.201, 216).

4.1.2. Πολιτική Ισότητα

Η πολιτική ισότητα προκάλεσε προστριβές ανάμεσα στις δύο κοινότητες λόγω του διαφορετικού τρόπου πρόσληψης της έννοιας. Η ελληνοκυπριακή πλευρά, βασιζόμενη στα ψηφίσματα του ΟΗΕ, ερμηνεύει τον όρο ως αποτελεσματική συμμετοχή σε όλα τα όργανα, ενώ, η τουρκοκυπριακή πλευρά τον ερμηνεύει ως ίση αριθμητική συμμετοχή σε όλα τα όργανα και επικράτηση της αρχής της ομοφωνίας. Πιο συγκεκριμένα, ο Ντεκτάς είχε αναφερθεί σε «πολιτική ισότητα συνέταιρων δημοκρατιών και λαών» (Χρυσοστομίδης, 2005, σ.156, Ζαννέττος, 2020). Υπό αυτή την οπτική, παρατηρείται ότι η Τ/Κ πλευρά επιδιώκει την κυριαρχική ισότητα μεταξύ

δυο ισότιμων και κυρίαρχων κρατών, γεγονός που παραπέμπει σε ένα συνομοσπονδιακό μοντέλο. (Ζαννέτος, 2020)

Λόγω των εντάσεων που προκάλεσε η ερμηνεία του όρου, ο ΟΗΕ αναγκάστηκε επανειλημμένα να αποσαφηνίσει τον όρο. Πιο συγκεκριμένα, στο Annex I του S/21183/1990, ο ΓΓ Javier Pérez de Cuéllar διευκρίνισε πως με τον όρο «δεν νοείται ίση αριθμητική συμμετοχή σε όλους τους κλάδους της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και της διοίκησης. Αντίθετα, η πολιτική ισότητα αντικατοπτρίζεται για παράδειγμα στην ανάγκη σύμφωνης γνώμης των δύο κοινοτήτων για την έγκριση ή τροποποίηση του ομοσπονδιακού Συντάγματος, είτε στην αποτελεσματική συμμετοχή και των δύο κοινοτήτων σε όλα τα όργανα και τις αποφάσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.» Επιπρόσθετα, θα πρέπει «να διασφαλιστεί ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν θα λάβει μέτρα που θα βλάπτουν τα συμφέροντα κάποιας κοινότητας, θα εξασφαλιστεί η ισότητα των δυο κοινοτήτων και οι ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες τους» (Συμβούλιο Ασφαλείας, 1990, σ. 7, Χρυσοστομίδης, 2005, σσ.154-155). Ο ΓΓ Boutros Boutros-Ghali, στην έκθεση S/23780, παραπέμπει πάλι στην έκθεση του προκατόχου του για την ερμηνεία του όρου «πολιτική ισότητα» (Γενικός Γραμματέας, 1992, σσ.3-4, Χρυσοχόου, 2022, σ.248).

4.1.3. Προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα ΟΗΕ μετά το Σχέδιο Ανάν

Μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν, δεν κατατέθηκε άλλο σχέδιο επίλυσης. Παρόλα αυτά συνεχίστηκαν οι προσπάθειες εξεύρεσης δίκαιης λύσης, με το βάρος να πέφτει στις δυο κοινότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Δέσμη Αρχών του 2006, που συνιστά απόρροια της συνάντησης του Παπαδόπουλου με τον Ταλάτ και είχε σκοπό την προετοιμασία του εδάφους για νέες συνομιλίες. Το πλαίσιο στο οποίο θα βασιζόταν η λύση παρέμεινε η διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία με πολιτική ισότητα.²³

Από το 2006 έως το 2014, παρ' όλες τις προσπάθειες, ουσιαστική πρόοδος δεν υπήρχε. Τον Φεβρουάριο του 2014, στη συνάντηση Αναστασιάδη – Έρογλου, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, τέθηκε το πλαίσιο της νέας διαπραγματευτικής διαδικασίας. Απόρροια αυτής της νέας ώθησης ήταν η συνάντηση τον Ιούνιο του 2017 στο Κραν

²³ [Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού - MFA](#) (ημερομηνία πρόσβασης 22/12/2022)

Μοντανά της Ελβετίας, υπό τον ΓΓ Αντόνιο Γκουτέρες²⁴, η οποία οδηγήθηκε σε αδιέξοδο, κυρίως λόγω της στάσης της ελληνικής και ε/κ πλευράς (Ιωακειμίδης, 2020, σ.93). Τα κεφάλαια που ορίστηκαν για διαπραγμάτευση ήταν η διακυβέρνηση, η οικονομία, η ΕΕ, το περιουσιακό, το εδαφικό, και η ασφάλεια-εγγυήσεις. Ιδιαίτερα ευαίσθητο ήταν το ζήτημα των εγγυήσεων και της ασφάλειας. Η Τουρκία για πρώτη φορά δέχθηκε να καταργηθεί η Συνθήκη Εγγυήσεως και το δικαίωμα μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης, με την προϋπόθεση δημιουργίας ενός μηχανισμού για την εφαρμογή λύσης (Δρουσιώτης, 2020, Ιωακειμίδης, 2020, σ.92). Στο ζήτημα ασφάλειας, όμως, δεν δεχόταν την κατάργηση των Εγγυήσεων και ταυτόχρονα την αποχώρηση όλων των στρατευμάτων της, για αυτό ζήτησε ως αντάλλαγμα την πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων. Η ελληνική και Ε/Κ πλευρά εμφανίστηκαν, όμως, με μαξιμαλιστικές θέσεις, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν με τη φράση «μηδέν στρατεύματα και μηδέν εγγυήσεις». Παρόλα αυτά, ο ΓΓ στη προσπάθεια του να βρει λύση στα ακανθώδη ζητήματα, κατέθεσε προτάσεις, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν ως «Πλαίσιο Γκουτέρες» (Δρουσιώτης, 2020). Άξια αναφοράς θεωρείται η συνάντηση του Προέδρου Νίκου Αναστασιάδη με τον ΥΠΕΞ της Τουρκίας Μεβλούτ Τσαβούσογλου, στην οποία ο πρώτος πρότεινε στο δεύτερο την εγκατάλειψη του πλαισίου της ΔΔΟ υπέρ της λύσης δύο κρατών (Ιωακειμίδης, 2020, σσ.93-94).

Η πιο πρόσφατη προσπάθεια του ΓΓ του ΟΗΕ έλαβε χώρα τον Απρίλιο του 2021 με τη σύγκληση της άτυπης συνάντησης 5+1 στη Γενεύη, η οποία στόχευε στο να βρεθεί διέξοδο προκειμένου να ξαναρχίσουν οι απευθείας συνομιλίες. Όμως, η συνάντηση οδηγήθηκε σε αδιέξοδο λόγω της άρνησης της Τουρκίας και του ηγέτη της «ΤΔΒΚ» να επαναβεβαιώσουν τη δέσμευση τους στο καθορισμένο στα ψηφίσματα του ΟΗΕ πλαίσιο λύσης της ΔΔΟ με πολιτική ισότητα. Έθεσαν ως όρο για την επανέναρξη των συνομιλιών την αποδοχή του ίσου καθεστώτος των δυο κρατών, ενώ απέρριψαν και την πρόταση του ΓΓ να διορίσει ειδικό απεσταλμένο.²⁵

Με το πέρασμα του χρόνου παρατηρείται ότι ο ΟΗΕ πλησιάζει όλο και περισσότερο προς τις τουρκικές θέσεις, γεγονός που φάνηκε και στις τροποποιήσεις του Σχέδιο Ανάν V, όπου ο ΓΓ συμπεριέλαβε όλα τα αιτήματά τους, αγνοώντας τις προτάσεις της Ε/Κ πλευράς (Θεοφάνους, 2000, σ.94).

²⁴ [Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού - MFA](#) (ημερομηνία πρόσβασης 22/12/2022)

²⁵ [Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού - MFA](#) (ημερομηνία πρόσβασης 22/12/2022)

4.2. Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι επαφές της Κύπρου με την ΕΕ χρονολογούνται από το 1972, όταν η τότε ΕΟΚ και η Κυπριακή Δημοκρατία υπέγραψαν Συμφωνία Σύνδεσης, με βάση την οποία θα επιτυγχανόταν η τελωνειακή ένωση σε δυο στάδια. Οι σχέσεις τους επιβραδύνθηκαν λόγω της τουρκικής εισβολής, όμως, τον Οκτώβριο του 1987 αναθερμάνθηκαν με την υπογραφή της Συμφωνίας Τελωνειακής Ένωσης. Τρία χρόνια αργότερα, τον Ιούλιο του 1990, η Κυπριακή Δημοκρατία, έπειτα από πιέσεις της Αθήνας, αποφάσισε και υπέβαλε αίτηση για ένταξη στην τότε ΕΟΚ, κίνηση η οποία έφερε μεγάλη κινητοποίηση και ενδιαφέρον στις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού προκειμένου να ενταχθεί ενωμένο το νησί στην ΕΕ (Θεοφάνους, 2000, σσ.44-47). Σκοπός της ΕΕ ήταν η διασφάλιση της ειρήνης, της σταθερότητας, της ασφάλειας και της συνεργασίας στο νησί και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου καθώς και η αποκόμιση οφελών για όλους τους Κύπριους πολίτες της («Δεν ισχύει το κοινοτικό κεκτημένο στα Κατεχόμενα», 2003).

Σημαντικός σταθμός στην πορεία της ένταξης θεωρούνται τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Ελσίνκι, το Δεκέμβριο του 1999, όπου αποφασίστηκε η αποδέσμευση της ένταξης του νησιού στην ΕΕ από την προηγούμενη επίλυση του Κυπριακού, παρ' όλου που «η πολιτική επίλυση του προβλήματος θα διευκόλυνε την προσχώρηση της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση.» (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 1999, σ.4).

Οι προσπάθειες επίλυσης εντατικοποιήθηκαν και η πορεία της ένταξης ευθυγραμμίστηκε με την προσπάθεια του ΓΓ Ανάν να υποβάλει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο. Λίγες ημέρες πριν την επίσημη ένταξη στην ΕΕ, κατατέθηκε το Σχέδιο Ανάν V και καταψηφίστηκε από την Ε/Κ πλευρά στο δημοψήφισμα. Μετά την απόρριψη του το νησί εντάχθηκε μεν ολόκληρο στην ΕΕ την 1η Μαΐου 2004 αλλά ως de facto διαιρεμένη νήσος και αναστάλθηκε η εφαρμογή του ενωσιακού κεκτημένου στις κατεχόμενες περιοχές, έως ότου επιτευχθεί λύση²⁶. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπάθησε να δημιουργήσει απευθείας εμπορική σύνδεση²⁷ με το κατεχόμενο βόρειο τμήμα της Κύπρου αλλά η εν λόγω προσπάθεια δεν απέδωσε λόγω της έντονης αντίδρασης της Κυπριακής Δημοκρατίας (Ιωκειμίδης, 2020, σ.94).

²⁶ https://cyprus.representation.ec.europa.eu/business-and-funding/eu-aid-programme-tc-community_el
ημερομηνία πρόσβασης 12/01/2023

²⁷ κανονισμός για απευθείας εμπόριο

Με την ένταξη, οι προσπάθειες και το πλαίσιο επίλυσης, πέρα από τις αποφάσεις του ΣΑ, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, να μην αντιτίθενται και να μην παραβιάζουν το κοινοτικό κεκτημένο και τις αρχές της ΕΕ (Council of EU, 2019, «Η Κύπρος, τα οφέλη από την ένταξη και το κέρδος της ΕΕ», 2017). Παράλληλα, διασφαλίστηκε ένα μίνιμουμ επίπεδο ευημερίας και ασφάλειας των κατοίκων των ελεύθερων περιοχών (Συρίγος, 2005, σ.471). Παρόλο το ενδιαφέρον της για την εξεύρεση λύσης, η ΕΕ έχει παραχωρήσει το πρωταρχικό ρόλο στον ΟΗΕ, αναλαμβάνοντας η ίδια το ρόλο του παρατηρητή και του παρόχου συμβουλών (Βασιλείου, 2004).

Η Τ/Κ κοινότητα, εκφράζοντας την επιθυμία της να έχει μέλλον εντός της ΕΕ, κατόρθωσε να λάβει κονδύλια τα οποία στόχευαν στον τερματισμό της απομόνωσής της και την προαγωγή της οικονομικής της ανάπτυξης (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2006). Ο Josep Borrell²⁸ (2021) τόνισε ότι «η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ είναι προς όφελος όλων των Κυπρίων, συμπεριλαμβανομένων και των Τουρκοκυπρίων» οι οποίοι θεωρούνται πολίτες της ΕΕ, γεγονός που αποδεικνύεται και από τη χρηματική βοήθεια που λαμβάνουν ήδη από το 2006, η οποία αγγίζει σχεδόν τα εξακόσια εκατομμύρια και στοχεύει στη διευκόλυνση της επανένωσης και στην οικονομική ανάπτυξη τους, με την παράλληλη βελτίωση των επαφών των δυο κοινοτήτων («ΕΕ – Μπορέλ, 2021, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο», 2006).

Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δημιουργήθηκε η «Ειδική Ομάδα για την Τ/Κ κοινότητα», ρόλος της οποίας ήταν να εφαρμόσει το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βοήθειας για την Τ/Κ κοινότητα και να την προετοιμάσει για την επανένωση. Το 2006 η ομάδα ενσωματώθηκε στην Υπηρεσία Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων (SRSS) της Γενικής Γραμματείας, η οποία έχει ως ρόλο τον συντονισμό όλων των προσπαθειών της Επιτροπής.²⁹

²⁸ Υπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για Εξωτερικές Υποθέσεις και Πολιτική Ασφάλειας και Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

²⁹ https://cyprus.representation.ec.europa.eu/business-and-funding/eu-aid-programme-tc-community_el
ημερομηνία πρόσβασης 12/01/2023

5. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η Κύπρος είναι ένα νησί με καίρια γεωγραφική και στρατηγική θέση και σημασία. Χώρες, όπως η Μεγάλη Βρετανία και η Τουρκία είχαν, έχουν και θα συνεχίσουν να έχουν στρατηγικά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή, η εκπλήρωση των οποίων απαιτεί τη μόνιμη παρουσία τους στη Κύπρο και την ανάμειξη τους στις εσωτερικές υποθέσεις της. Συνεπώς, επιδιώκουν την επικράτηση μιας λύσης που θα εξασφαλίσει ή θα επεκτείνει τα συμφέροντά τους, αδιαφορώντας για τα συμφέροντα και τα θέλω των Κύπριων πολιτών. Παράλληλα, λόγω του παρελθόντος και των βιωμάτων των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, απαιτούνται ειδικοί χειρισμοί προκειμένου να εξαλειφθούν αισθήματα φόβου, καχυποψίας και να καλλιεργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης.

Από τη σύσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 έως και την υποβολή προς δημοψήφισμα του Σχέδιο Ανάν το 2004, σε κανένα από τα σχέδια δεν ζητήθηκε η άποψη των Κύπριων πολιτών. Το καθεστώς και το Σύνταγμα του 1960, το οποίο προσομοίαζε προς το μοντέλο της «συναινετικής δημοκρατίας», σχεδιάστηκε από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, τη Μεγάλη Βρετανία, την Ελλάδα και την Τουρκία και επιβλήθηκε στους Κύπριους χωρίς να τεθεί σε δημοψήφισμα και χωρίς να έχει εκλεχθεί μια εθνοσυνέλευση, η οποία θα εξέφραζε την άποψη του λαού. Το γεγονός ότι δεν το επέλεξαν οι δυο κοινότητες καθώς και οι διαφορετικές τους επιδιώξεις οδήγησαν στην αποσταθεροποίηση και εν τέλει στην κατάρρευσή του. Επιπρόσθετα, παρόλο που το μοντέλο της «συναινετικής δημοκρατίας» αποσκοπεί στη σταθεροποίηση βαθιά διχασμένων κρατών, στην περίπτωση της Κύπρου δεν κατόρθωσε να λειτουργήσει και φάνηκε πως ένα διπολικό καθεστώς το οποίο δεν το έχει επιλέξει ο ίδιος ο λαός αλλά του έχει επιβληθεί, είναι καταδικασμένο να καταρρεύσει, καθώς τα δυο μέρη θα συνεχίσουν να προσπαθούν είτε να αλλάξουν το σύστημα προς όφελος τους προκειμένου να προωθούν τα συμφέροντά τους είτε να μπλοκάρουν αποφάσεις προκειμένου να εκβιάσουν την άλλη μεριά ώστε να επιτύχουν τους στόχους τους.

Το μοναδικό σχέδιο στο οποίο ζητήθηκε η γνώμη των πολιτών ήταν το Σχέδιο Ανάν, που, ακόμα και σε αυτό, η ενημέρωση του κόσμου για τις διατάξεις και τις προβλέψεις του νέου καθεστώτος ήταν ελλιπής και ανεπαρκής, με αποτέλεσμα τη χειραγώγηση του και το συναισθηματικό επηρεασμό του με αρνητικό τρόπο από την πολιτική εξουσία, γεγονός που οδήγησε στην απόρριψη του Σχεδίου από τους Ε/Κ και μάλιστα με ποσοστό 75,8%. Αρνητικά λειτούργησαν και τα αυστηρά

χρονοδιαγράμματα που έπρεπε να τηρηθούν. Το Σχέδιο Ανάν δεν ήταν η ιδανικότερη λύση, είχε προβληματικές διατάξεις, παρόλα αυτά ήταν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, το οποίο προσπάθησε να εξασφαλίσει τα συμφέροντα των δυο πλευρών, να εξαλείψει τα αισθήματα φόβου και να οδηγήσει στην επανένωση του νησιού.

Ένα από τα σημαντικότερα, κατά την άποψη μου, μειονεκτήματα του Σχεδίου, το οποίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην απόρριψή του, ήταν η διατήρηση και επέκταση της Συνθήκης Εγγυήσεων καθώς έδινε το δικαίωμα σε τρίτα κράτη, για παράδειγμα στην Τουρκία, να εμπλέκονται ανά πάσα στιγμή στις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους, καθιστώντας το υποχείριο τους. Παρόλα αυτά, η Τουρκία δεν θα δεχόταν ποτέ μια λύση που δεν θα συμπεριελάμβανε τη Συνθήκη Εγγυήσεως, η οποία θα εξασφάλιζε τα στρατηγικά της συμφέροντα τόσο στο νησί όσο και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Ο ίδιος ο θεσμός των συνθηκών εγγυήσεων πλέον δεν υφίσταται καθώς το ρόλο του εγγυητή έχει αναλάβει σε πολλές περιπτώσεις ο ΟΗΕ. Επομένως, και στην περίπτωση της Κύπρου, αν έπρεπε κάποιος να αναλάβει αυτό το ρόλο, θα ήταν ο ΟΗΕ και όχι η Τουρκία, ένα κράτος που δεν σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και παραβιάζει το ευρωπαϊκό κεκτημένο. Η μοναδική φορά που η Τουρκία δέχθηκε να διαπραγματευθεί την κατάργηση της Συνθήκη Εγγυήσεως ήταν στη συνάντηση στο Κραν Μοντανά το 2018, η αποτυχία της οποίας χρεώνεται στην Ε/Κ πλευρά.

Μετά την εξέταση της πολιτειακής και ιστορικής εξέλιξης της περίπτωσης της Κύπρου διαφαίνεται πως το πέρασμα του χρόνου λειτουργεί εις βάρος της επίλυσης, η οποία δεν φαίνεται να είναι εφικτή στο άμεσο, και ίσως ούτε στο μακρινό, μέλλον. Παρά τις θεωρητικές δηλώσεις των ηγετών των δυο πλευρών για τη δέσμευση τους για την εξεύρεση λύσης, στην πράξη έχει διαφανεί ότι κανείς από τους δυο δεν κάνει ουσιαστικές προσπάθειες προς την επίτευξη του στόχου. Αντίθετα, η στάση τους δείχνει ότι επιλέγουν τη διαιώνιση της παρούσας κατάστασης. Με την εκλογή του Ερσίν Τατάρ, φερέφωνο του Ερντογάν, να απομακρύνει ακόμα περισσότερο την πιθανότητα επίλυσης του Κυπριακού.

Βιβλιογραφία

Α. Ελληνόγλωσση

1. Αμιλιανίδης, Α. (2003). «Οι συνταγματικές πτυχές του Σχεδίου Ανάν». Στο Α. Αμιλιανίδης, Γ. Κέντας, Μ. Κοντός, Γ. Μαυρομάτης & Π. Φωκαΐδης, επιμ. *Το Σχέδιο Ανάν- πέντε κείμενα κριτικής*. Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα, σσ.55-116.
2. Αμιλιανίδης, Α. (2004). «Λειτουργικότητα και ασφάλεια στο σχέδιο Ανάν», *Τετράδια: πολιτικού διαλόγου έρευνας και κριτικής*, ν. 49, σσ.13-29, Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα. Ανάκτηση από [Πάνδημος - Ψηφιακή Βιβλιοθήκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο \(panteion.gr\)](http://panteion.gr)
3. Αλεξάνδρου, Χ. (2017). *Διζωνική Δικονομική Ομοσπονδία- Νόημα και Αδιέξοδο*. Εκδόσεις Εναλλακτικές, Αθήνα.
4. Βασιλείου, Γ. (2004) «Cyprus Accession to the EU and the Solution of the Cyprus Problem», *Interaction Council*. Ανάκτηση από [Cyprus Accession to the EU and the Solution of the Cyprus Problem | InterAction Council](http://www.interactioncouncil.org) (τελευταία πρόσβαση 30/05/2022)
5. Γενικός Γραμματέας. (1990). *Resolution S/21183/1990*. Ανάκτηση από <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S21183.pdf> (τελευταία πρόσβαση 14/12/2022)
6. Γενικός Γραμματέας. (1992). «Report of the Secretary General on his mission of good offices in Cyprus». Ανάκτηση από <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S23780.pdf> (τελευταία πρόσβαση 13/01/2023)
7. Γιάγκου, Α. (2015) «Οι Συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου» *Η Καθημερινή*, 15/03. Ανάκτηση από <https://www.kathimerini.gr/society/807463/oi-symfonies-zyrichis-kai-londinoy/> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
8. *Δεν ισχύει το κοινοτικό κεκτημένο στα Κατεχόμενα*. (2003). 28/12/2022, Ανακτήθηκε από <https://www.kathimerini.gr/politics/148714/den-ischyei-to-koinotiko-kektimeno-sta-katechomena/> (τελευταία πρόσβαση 28/12/2022)

9. Δρουσιώτης, Μ. (2020). «Το κυπριακό, η ΑΟΖ και το άγνωστο παρασκήνιο του Κραν Μοντανά». *Το Βήμα*, 12/02. Ανάκτηση από <https://www.tovima.gr/2020/02/12/opinions/to-kypriako-i-aoz-kai-to-agnosto-paraskinio-tou-kran-montana/amp/> (τελευταία πρόσβαση 28/12/2022)
10. *ΕΕ - Μπορέλ: Η λύση του Κυπριακού δεν μπορεί να έρθει από έξω*. (2021). 26/12/2022, ανάκτηση από <https://gr.euronews.com/2021/03/04/ee-borrell-i-lysi-tou-kypriakou-den-mporei-na-erthei-apo-ekso-kypros-europaiki-enosi> (τελευταία πρόσβαση 26/12/2022)
11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. «Πρόγραμμα βοήθειας της ΕΕ για την Τ/Κ κοινότητα». Ανάκτηση από https://cyprus.representation.ec.europa.eu/business-and-funding/eu-aid-programme-tc-community_el (τελευταία πρόσβαση 26/12/2022)
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή. «Πρόγραμμα Βοήθειας της ΕΕ για την Τ/Κ κοινότητα». Ανάκτηση από https://cyprus.representation.ec.europa.eu/business-and-funding/eu-aid-programme-tc-community_el (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
13. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (1999). «Συμπεράσματα της Προεδρίας». Ανάκτηση από https://www.europarl.europa.eu/summits/pdf/hell_el.pdf (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
14. Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2006). «Κανονισμός αριθμού 389/2004 του Συμβουλίου για τη σύσταση μέσου χρηματοδοτικής στήριξης για την προαγωγή της οικονομικής ανάπτυξης της τουρκοκυπριακής κοινότητας και για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2667/2000 σχετικά με την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης». Ανάκτηση από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32006R0389> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
15. Ζαννέτος, Ν. (2020). «Τι είναι πολιτική ισότητα, κυριαρχική ισότητα, συνομοσπονδία, δύο κράτη;» *Alpha news*, 20/12. Ανάκτηση από <https://www.alphanews.live/editorial/ti-einai-politiki-isotita-kyriarhiki-isotita-synomospondia-dyo-krati-binteo> (τελευταία πρόσβαση 13/01/23)
16. *Η Κύπρος, τα οφέλη από την ένταξη και το κέρδος της ΕΕ*. (2017). 03/05/2017, Ανακτήθηκε από <https://www.philenews.com/f-me-apopsi/arthra-apo-f/article/395187> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)

17. Ηρακλείδης, Α. (2006). *Το Κυπριακό πρόβλημα : 1947-2004 από την ένωση στη διχοτόμηση*. Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα.
18. Θεοφάνους, Α. (2000) *Η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο Νέο Διεθνές Περιβάλλον*. Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα.
19. Θεοφάνους, Α. (2003). *Το Σχέδιο Ανάν και η Ευρωπαϊκή Επιλογή*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
20. Ιωακειμίδης, Π. (2020). *Επιτεύγματα και στρατηγικά λάθη της εξωτερικής πολιτικής της μεταπολίτευσης*. Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα.
21. Καραμπαρμπούνης, Χ. (2003). *Κύπρος: Από την εισβολή στην ένταξη*. Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.
22. Κουφουδάκης, Β. (2008). *Ένα σύγχρονο πρόβλημα σε ιστορική προοπτική*. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
23. Λιάκουρας, Π. (2007). *Το κυπριακό – Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη*. Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα.
24. Λιλλήκας, Γ. (2008). *Λύση του Κυπριακού*. Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.
25. Λυγερός, Στ. (2014). *Κυπριακό, η αιρετική λύση*. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα.
26. Σκορδίλη, Μ. (2007). *Η προοπτική της ευρωπαϊκής ομοσπονδιοποίησης και ο εκσυγχρονισμός της περιφερειακής αυτοδιοίκησης: η περίπτωση της Ελλάδας*. Διπλωματική Διατριβή. Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ανάκτηση από [4D6963726F736F667420576F7264202D20D3CACFD1C4C9CBC720CCC1D1C9C12E646F63](https://ekdd.gr) (ekdd.gr) (τελευταία πρόσβαση 14/12/2022)
27. Συμβούλιο Ασφαλείας. (1964). Ψήφισμα 186. Ανάκτηση από <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/211/44/PDF/NR021144.pdf?OpenElement> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
28. Συμβούλιο Ασφαλείας. (1974) Ψήφισμα 353. Ανάκτηση από <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES%20353.pdf> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
29. Συμβούλιο Ασφαλείας. (1974). Ψήφισμα 353. Ανάκτηση από <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20SRES%20353.pdf> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)

30. Συμβούλιο Ασφαλείας. (1994). Ψήφισμα 939. Ανάκτηση από <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/310/29/PDF/N9431029.pdf?OpenElement> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
31. Συρίγος, Α. (2005). *Σχέδιο Ανάν: Οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος*. Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα
32. Συρίγος, Α. (2015). *Ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα
33. Συρίγος, Α. (2016) «Το Κυπριακό στο Συμβούλιο Ασφαλείας» *Η Καθημερινή*, 10/07. Ανάκτηση από <https://www.kathimerini.gr/world/866956/to-kypriako-sto-symvoylio-asfaleias/> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
34. *Σχέδιο Ανάν: Σαν σήμερα το 2004 το ιστορικό δημοψήφισμα*. (2021). 24/04/2021, Ανακτήθηκε από <https://www.tanea.gr/2021/04/24/people/sxedio-anan-san-simera-to-2004-to-istoriko-dimopsifisma/> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
35. Τσινισιζέλης, Μ. (1996). *Σκέψεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα.
36. Τσινισιζέλης, Μ. (2021). *Ο λόγος της Κυριαρχίας*. Εκδόσεις Τζιόλα, Θεσσαλονίκη.
37. ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας. (2010). *Cyprus and Federation*. Ανάκτηση από [http://www.mfa.gov.cy/mfa/highcom/highcom_pretoria.nsf/all/3AF861EE6C2042E0C2257A4D0037CD2B/\\$file/CYPRUS%20AND%20FEDERATION.pdf?openelement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/highcom/highcom_pretoria.nsf/all/3AF861EE6C2042E0C2257A4D0037CD2B/$file/CYPRUS%20AND%20FEDERATION.pdf?openelement) (τελευταία πρόσβαση 30/05/2022)
38. ΥΠΕΞ Κυπριακής Δημοκρατίας. 'Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού'. Ανάκτηση από [Προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού - MFA](#) (τελευταία πρόσβαση 26/12/2022)
39. Φάντης, Α. (2002) «Έτσι κατάρρευσε η Ζυρίχη». *Τα Νέα*, 16/11. Ανάκτηση από <https://www.tanea.gr/2002/11/16/greece/etsi-katerreyse-i-zyrxi/> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
40. Χαλαζιάς, Χ. (2004). *Κύπρος: 50 χρόνια σχέδια επί σχεδίων*. Εκδόσεις Κάκτος, Αθήνα.
41. Χρυσόγονος, Κ. (2004). «Η πρόταση του Γενικού Γραμματέα Ο.Η.Ε. για το νέο κυπριακό Σύνταγμα: Ευκαιρία λύσης ή αξίωση υποταγής;» Στο Αγγελίδου, Κ., Αλαβάνος, Α., Θεοφάνους, Α., Μιχαηλίδης, Α.,

- Στοφορόπουλος, Θ., επιμ. *Στο Πλαίσιο του Σχεδίου Ανάν*. Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα.
42. Χρυσστομίδης, Κ. (2005). *Διεκδίκηση Ενωμένης Πατρίδας*. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.
43. Χρυσόχου, Δ. (2022). *Πολιτειολογία των ενώσεων*. 2η εκδ. Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα.

B. Ξενόγλωσση

44. Adeney, K. (2010). «Constitutional Centring: Nation Formation and Consociational Federalism in India and Pakistan». *Commonwealth & Comparative Politics*. 40(3), σσ. 8-33. Ανάκτηση από [Constitutional Centring: Nation Formation and Consociational Federalism in India and Pakistan: Commonwealth & Comparative Politics: Vol 40, No 3 \(tandfonline.com\)](https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00220060903277777) (τελευταία πρόσβαση 14/12/2022)
45. Allegro, A. (2017). «Constructive Ambiguity». *Collins Dictionary*. Ανάκτηση από <https://www.collinsdictionary.com/submission/19654/constructive+ambiguity> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
46. Andeweg, R. (2000) «Consociational Democracy». *Annual Review of Political Science*. Vol.3, σσ.509-536. Ανάκτηση από <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.polisci.3.1.509> (τελευταία πρόσβαση 14/12/2022)
47. Bahcheli, T. «Searching for a Cyprus Settlement: Considering Options for Creating a Federation, a Confederation, or Two Independent States», *Publius* 30(1), σσ. 203-216. Ανάκτηση από <http://www.jstor.org/stable/3331129> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
48. Borrell, J. (2021) «Time to engage again for peace in Cyprus» *EEAS*, 08/03. Ανάκτηση από [Time to engage again for peace in Cyprus | EEAS Website \(europa.eu\)](https://eeas.europa.eu/en/time-to-engage-again-for-peace-in-cyprus) (τελευταία πρόσβαση 30/05/2022)
49. Council of EU. (2019) *Turkish drilling activities in the Eastern Mediterranean: Council adopts conclusions*. Ανάκτηση από [Turkish drilling activities in the Eastern Mediterranean: Council adopts conclusions - Consilium \(europa.eu\)](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/07/19-council-conclusions-turkish-drilling-activities-eastern-mediterranean/) (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)

50. Dodd, Cl. (1999). «Confederation, Federation and Sovereignty». *Journal of International Affairs*. IV(3). Ανάκτηση από <https://dergipark.org.tr/tr/pub/perception/issue/49029/625493>
51. Elazar, D. (1985). «Federalism and Consociational Regimes». *The Journal of Federalism*. 15(2), σσ. 17–34. Ανάκτηση από [Federalism and Consociational Regimes | Publius: The Journal of Federalism | Oxford Academic \(oup.com\)](https://publius.oup.com/Federalism-and-Consociational-Regimes) (τελευταία πρόσβαση 12/12/2022)
52. Elazar, D. (1996). «From statism to federalism – A paradigm Shift». *New Trends in Federalism*. 17(4), σσ. 417-429. Ανάκτηση από https://www.jstor.org/stable/1601278#metadata_info_tab_contents (τελευταία πρόσβαση 13/12/2022)
53. Glencross, A., (2007) «Federation-Confederation». *Encyclopedia of Political Science: Forthcoming in the International Encyclopedia of Political Science*. Ανάκτηση από <https://ssrn.com/abstract=2119924> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2119924>. (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
54. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32006R0389>
55. Kızılyürek, N. (2015). *Η Ομοσπονδία στον Κόσμο, Η Ομοσπονδιακή Κύπρος*, Εκδόσεις Heterotopia, Κύπρος.
56. Lijphart, A. (1969) «Consociational Democracy». *World Politics*. 21(2), σσ.207–225. Ανάκτηση από <https://www.jstor.org/stable/2009820> (τελευταία πρόσβαση 11/01/2023)
57. Lijphart, A. (1969). «Consociational Democracy». *World Politics*. 21(2), σσ. 207-225. Ανάκτηση από [Consociational Democracy on JSTOR](https://www.jstor.org/stable/2009820) (τελευταία πρόσβαση 12/12/2022)
58. Loizides, N. (2018) «Arend Lijphart and Consociationalism in Cyprus» in Jakala M., Kuzu, D., Qvortrup M., eds. *Consociationalism and Power-Sharing in Europe*. Ανάκτηση από <https://pureportal.coventry.ac.uk/en/publications/consociationalism-and-power-sharing-in-europe-arend-lijpharts-the> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
59. Loughlin, J., Kincaid, J., Swenden, W. (2013). *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism*. Εκδόσεις Routledge Taylor and Francis Group, Λονδίνο.

60. Saurugger, S. 'Consociationalism'. *Britannica*. Ανάκτηση από [consociationalism | government | Britannica](#) (τελευταία πρόσβαση 14/12/2022)
61. Secretary General. (1986). Report S/18102/Add.1. Ανάκτηση από <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Cyprus%20S18102%20ADD%201.pdf> (τελευταία πρόσβαση 12/01/2023)
62. *Turkish drilling activities in the Eastern Mediterranean: Council adopts conclusions*. (2019). 15/07/2019, Ανάκτηση από [Turkish drilling activities in the Eastern Mediterranean: Council adopts conclusions - Consilium \(europa.eu\)](#) (τελευταία πρόσβαση 30/05/2022)
63. Watts, R. (1998). «Federalism, Federal Political Systems, and Federations». *Annual Review of Political Science*. Vol. 1. σσ.117-137. Ανάκτηση από [FEDERALISM, FEDERAL POLITICAL SYSTEMS, AND FEDERATIONS \(annualreviews.org\)](#) (τελευταία πρόσβαση 14/12/2022)
64. White, G. (1981). «The Turkish Federated State of Cyprus: A Lawyer's View». *The World Today*. 37(4), σσ. 135–41. Ανάκτηση από <http://www.jstor.org/stable/40395280> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)
65. Yakinthou, Cr. (2009). *Political Settlements in Divided Societies. Consociationalism and Cyprus*. Ανακτήθηκε από <https://link.springer.com/book/10.1057/9780230246874> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2023)